

Fredagen den 15 januari

Kl. 10.00

*Kompletteringsval till
utskott*

*Om användningen av
aboterade foster för
medicinsk behandling*

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

På grund av uppkomna vakanser i vissa utskott har socialdemokratiska riksdagsgruppen anmält följande nya representanter, nämligen som suppleant i utrikesutskottet Margareta Hemmingsson, som suppleant i kulturutskottet Claes Rensfeldt och som suppleant i utbildningsutskottet Ewa Hedkvist Petersen.

Talmanen förklarade valda till

suppleant i utrikesutskottet

Margareta Hemmingsson (s)

suppleant i kulturutskottet

Claes Rensfeldt (s)

suppleant i utbildningsutskottet

Ewa Hedkvist Petersen (s)

2 § Svar på interpellation 1987/88:121 om användningen av aboterade foster för medicinsk behandling

Anf. 2 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Ingrid Ronne-Björkqvist har frågat mig om regeringen har försäkrat sig om att frågan om forskning med aboterade foster blivit föremål för prövning och debatt i medicinsk-etiska rådet, samt om regeringen har medverkat till att frågan prövats utifrån de grundläggande värderingarna i samhället i ett mer allmänt åsiktsutbyte.

De forskningsprojekt Ingrid Ronne-Björkqvist åsyftar gäller försöken i Lund och Stockholm att transplantera enstaka hjärnceller från aboterade foster till fyra patienter som har Parkinsons sjukdom.

Låt mig först konstatera att de regionala forskningsetiska kommittéerna etiskt har granskat och godkänt forskningsprojekten.

Enligt de etiska kommittéernas beslut skall forskningen utföras i enlighet

med de "Provisoriska riktlinjer för användning av vävnad från foster i transplantationsverksamhet" som Svenska läkaresällskapets delegation för medicinsk etik antog hösten 1985.

Riktlinjerna var resultatet av några symposier som sällskapets delegation för medicinsk etik anordnade under 1985. Riktlinjerna har publicerats i Läkartidningen.

Enligt riktlinjerna får vävnad tas endast från döda foster.

För att få ta nervceller från det aborterade fostret krävs vidare kvinnans samtycke.

Försöken i Lund och Stockholm har samma uppläggning. Man tillvaratar nervceller vid ordinarie aborttillfälle och med ordinarie abortmetod. Man vidtar inte några särskilda åtgärder vid aborten till förmån för den här forskningen. Även detta är i linje med Läkaresällskapets riktlinjer.

Jag har erfarit att statens medicinsk-etiska råd har för avsikt att ta upp denna fråga till diskussion vid sitt sammanträde i slutet av januari.

Transplantationsutredningen (S 1987:02) har vidare i uppdrag att överväga frågan om forskningen med aborterade foster.

Mot bakgrund av vad jag nu har redovisat finner jag inte någon anledning att nu vidta någon åtgärd.

Anf. 3 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Debatten kring de medicinsk-etiska frågorna har hittills till största delen förts av experter. Allmänheten och politiker har haft svårt att i tid fånga upp och förstå innebörden av vad som varit på gång och vad som kan tänkas ske i framtiden. Alla som skall ta ansvar för en utveckling måste få tillfälle att delta i debatten så tidigt att inriktningen går att påverka, annars är risken stor att vi nöjer oss med att försöka hitta så goda skäl som möjligt för det som redan är ett faktum.

Vi var några folkpartister som motionerade om det här för ett par år sedan. Bl. a. betonade vi hur viktigt det är att det blir känt vad som beslutas i de forskningsetiska kommittéerna som ger tillstånd till den här typen av forskning vid de medicinska högskolorna. Vi fick avslag på motionen med motiveringen att det nu finns ett medicinsk-etiskt råd som regeringen beslutat tillsätta. Rådet skall bl. a. stimulera till debatt inför ny teknik och vetenskap, och det skall vara en förmedlande länk mellan forskare, allmänhet och politiker. Den snabba utvecklingen på medicinens område gör det angeläget för beslutsfattarna att få kunskaper om nya tekniker på ett mycket tidigt stadium, hette det.

Det här lät ju bra, och vi trodde att rådet skulle ta de initiativ som vi efterlyste i vår motion, dvs. att ta reda på vad som är på gång inom forskningen och föra ut det till debatt.

För drygt ett år sedan interPELLERADE jag om forskningen med aborterade foster. Jag frågade bl. a. om regeringen sett till att frågan behandlats i medicinsk-etiska rådet. Det hade den inte trots att verksamheten varit i gång ett helt år. Socialministern utgick från att rådet nu skulle ta upp frågan och avge ett yttrande till socialdepartementet.

Nu har det gått ytterligare 15 månader. Verksamheten har godkänts också

i Lund. Vid Karolinska institutet har man haft tillstånd att föra över hjärnceller från aborterade foster till möss sedan hösten 1985. I Lund har man fått tillstånd att behandla människor med hjärnceller från foster. Jag får samma svar nu som för ett år sedan, att medicinsk-etiska rådet har för avsikt att ta upp frågan till diskussion.

Herr talman! Socialministern säger sig ha läst i Läkartidningen vad Läkaresällskapet har för riktlinjer, dvs. att vävnad bör få tas bara från döda foster. Enligt de forskningsetiska kommittéernas beslut skall forskningen följa de riktlinjerna. Men har socialministern läst de ansökningshandlingar som har godkänts och som enligt min uppfattning inte överensstämmer med Läkaresällskapets riktlinjer? Intressant är ju inte vilka riktlinjer som Läkaresällskapet antagit utan vad det står i de ansökningshandlingar som godkänts av den forskningsetiska kommittén. De är offentliga, och de handlingarna borde regeringens medicinsk-etiska råd ha läst redan för två år sedan. Där framgår att man fått tillstånd att ta ut fostret med aborttång i vecka 7 till vecka 14. Det påpekas, att om fostret tas ut med vakuumsug, blir det alltför sönderdelat för att vara användbart. Vakuumsug är den normala abortmetoden upp till vecka 12. Här har man alltså fått tillstånd att använda en annan abortmetod för att få ut ett helt foster. Och man har bara användning av levande hjärnceller. Jag har precis samma uppfattning som den anatomiprofessor som skrev till mig, att man här gått över gränsen för det tillåtna – och använt sig av levande foster. Här finns en uppenbar risk att foster på sikt degraderas till försöksdjur.

I ansökan till forskningsetiska kommittén i Lund finns ingen abortmetod beskriven. En av forskarna har uppgett att foster från 9–11 veckor används och att aborten görs med sugteknik samt att fostret inte behöver vara helt. Detta strider alltså mot den formulering som finns i ansökningshandlingen från 1985. I bilaga fogad till ansökan i Lund framgår att elvaveckorsgränsen inte är orubblig. Resultatet har visat att vi kan få god överlevnad av transplanterade tagna från 9–11 veckors foster, eventuellt också äldre.

Herr talman! Innan vi gör oss beroende av aborterade foster för medicinsk behandling, är det viktigt att vi gör klart vad som menas med döda foster. Jag förmodar att samma definition gäller som för redan födda individer. Det är också viktigt att analysera vilken omfattning den här verksamheten kan få på sikt. Åldersförändringar i hjärnan är ju ett vanligt tillstånd. Finns det risk att aborterade foster på sikt blir en bristvara, och vilka vägar kan då komma i fråga för ått tillgodose efterfrågan? Tekniskt kan man i dag tillverka foster genom befruktning utanför kvinnans kropp. Kan utvecklingen på sikt bli hämmande för vår strävan att minska antalet aborter?

Hur skall tillstånd inhämtas från föräldrar till fostret? I dag tillfrågas kvinnan innan hennes foster får användas. Det tycker jag är absolut nödvändigt, om vi skall få behålla förtroendet för sjukvården. Men risken är stor att kvinnan inte vill verka ogin och otacksam inför operatören, som hon är beroende av. Om man befinner sig i ett tomrum av sorg för att man inte ser någon utväg att behålla ett väntat barn, kan det vara svårt att i all hast ta ställning till om fostret skall få komma till användning. Det är därför viktigt med offentlighet kring dessa frågor.

Prot. 1987/88:52
15 januari 1988

*Om användningen av
aboterade foster för
medicinsk behandling*

Anf. 4 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! När det gäller det politiska inflytandet vill jag framhålla att i de forskningsetiska kommittéerna sitter också politiker som har tagit ställning till detta.

När jag säger att statens medicinsk-etiska råd kommer att behandla denna fråga i slutet av januari, innebär det inte att den inte har varit uppe tidigare. Man har fått information om detta tidigare.

Medicinsk-etiska rådet är parlamentariskt sammansatt. Politikerna har således möjlighet att påverka vad som skall tas upp och vad som inte skall tas upp i medicinsk-etiska rådet. Folkpartiet har också representanter i rådet, som kan påverka att olika frågor tas upp i olika sammanhang. Det finns alltså möjlighet för politikerna att agera i det medicinsk-etiska rådet.

Ingrid Ronne-Björkqvist citerade sedan vad som står i olika ansökningar. Det står ju de som har ansökt för. När det sedan gäller besluten från de etiska forskningskommittéerna måste de följa Läkaresällskapets rekommendationer i detta sammanhang.

I dagens nummer av Svenska Dagbladet finns en mycket intressant artikel av docent Kerstin Hagenfeldt, som är ledamot av Läkaresällskapets delegation för medicinsk etik. Hon klargör i artikeln för hur detta fungerar. Hon berör bl. a. en av de propåer som Ingrid Ronne-Björkqvist har tagit upp. Hon säger: "De flesta kvinnor är positiva och anger en tillfredsställelse att något gott kan komma ut ur deras beslut att genomgå legal abort."

Ingrid Ronne-Björkqvist, det finns möjlighet till politiskt inflytande både i de etiska forskningskommittéerna och i statens medicinsk-etiska råd.

Anf. 5 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag känner mycket väl till detta. Jag har inte efterlyst politiskt inflytande i de etiska råden, utan jag har efterlyst offentlighet åt de beslut som fattas.

Den ansökan som inlämnades till Karolinska institutet innehöll den precisering som jag har angett. I beslutet har man inte tagit avstånd från denna metod. Den har därigenom godkänts vid aborten.

Ett demokratiskt samhälle måste bygga på en etisk värdegemenskap. Det är därför viktigt att forskare, politiker och allmänhet vågar och får tillfälle att i en öppen och saklig debatt söka svar på vad som rätt och orätt. Jag är helt övertygad om att transplantationskirurgin kan vara ett utmärkt redskap i livets tjänst. Men förtroendet för sjukvården och för den fria forskningen kan allvarligt skadas om den verksamhet som bedrivs inte är i samklang med den opinion som råder. Det är därför viktigt att denna debatt även sprids utanför de forskningsetiska kommittéerna.

Denna forskning är så pass kontroversiell att det är ytterst märkligt att medicinsk-etiska rådet inte har uttryckt någon uppfattning i frågan under de två år forskningen har pågått. Det är vidare anmärkningsvärt att socialministern inte har begärt synpunkter från rådet på ett tidigare stadium.

Är det här verkligen en transplantationskirurgi som forskare och de forskningsetiska kommittéerna bör få utforma i all tysthet? Borde inte riksdag

och allmänhet få en rimlig chans att lägga sig i och tycka till i en så pass viktig etisk fråga, innan verksamheten är i full gång och har utvecklats till praxis?

Prot. 1987/88:52
15 januari 1988

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om ökade resurser för
psykoanalytisk och
psykoterapeutisk be-
handling*

3 § Svar på interpellation 1987/88:132 om ökade resurser för psykoanalytisk och psykoterapeutisk behandling

Anf. 6 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Ingrid Ronne-Björkqvist har frågat mig om regeringen är villig att snabbt vidta åtgärder för att tillgången till psykoanalytisk och psykoterapeutisk behandling inte skall minska, vilka åtgärder regeringen i så fall planerar att vidta samt när den av riksdagen för drygt ett år sedan förordade utredningen om ekonomiskt stöd till psykoanalytisk utbildning m. m. kommer att tillsättas.

Jag anser att psykoanalysen tillsammans med psykoterapin är ett viktigt utvecklingsområde inom hälso- och sjukvården. Psykoterapin har vunnit indesteg inom den psykiatriska vården. Psykoanalytiskt utbildade personer får en allt viktigare roll som utbildare och handledare.

Antalet legitimerade psykoterapeuter uppgår i dag till närmare 1 100. Antalet har under det senaste året ökat med mer än 250 terapeuter. Totalt finns ca 200 psykoanalytiker i landet.

Enligt vad jag erfarit har sjukvårdshuvudmännen under de senaste åren i ökad utsträckning anställt eller tecknat vårdavtal med psykoterapeuter. Någon tendens till att tillgången till den sammantagna psykoanalytiska och psykoterapeutiska behandlingen minskar har jag inte noterat. Några generella åtgärder från regeringens sida bedömer jag således inte som nödvändiga.

Däremot vill jag informera om att regeringen, som ett led i att långsiktigt stärka psykoterapin och det psykoanalytiska förhållningssättet inom den psykiatriska vården, i den nyligen presenterade budgetpropositionen föreslagit att medel skall anvisas till en utbyggnad av den statliga psykoterapiutbildningen. Under förutsättning att riksdagen godkänner förslaget kommer därmed påbyggnadslinjen i psykoterapi att etableras vid ett tredje universitet med 16 nya utbildningsplatser.

De konsekvenser av den s. k. Dagmarreformen som berörs i interpellationen gäller psykoanalytiker som är läkare. Dessa är i allt väsentligt koncentrerade till Stockholms län. Enligt vad jag har erfarit har Stockholms läns landsting i sin budget för år 1988 anvisat medel som skall utnyttjas för att öka möjligheterna till psykoanalytisk behandling till en rimlig kostnad för de försäkrade. Jag har inte för avsikt att nu ta initiativ till några ändringar i reglerna för anslutning till sjukförsäkringens ersättningsssystem, men jag kommer att noga följa den fortsatta utvecklingen.

När det gäller den utredning om bl. a. ekonomiskt stöd till psykoanalytisk utbildning som riksdagen förordat, genomförs denna i form av ett beredningsarbete inom regeringskansliet. Bl. a. har en hearing med berörda organisationer och myndigheter hållits under hösten 1987. I arbetet övervägs

olika alternativa möjligheter att finna en lösning av den särskilda situation som gäller för den psykoanalytiska utbildningen.

Anf. 7 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern också för detta svar.

Jag noterar med tillfredsställelse att socialministern trots allt anser att psykoterapi är ett viktigt utvecklingsområde inom hälso- och sjukvården. Det är sant att psykoterapi i viss mån har vunnit insteg inom den psykiatriska vården, men i alltför ringa utsträckning. Och inom kroppssjukvården saknas nästan helt insikt om och möjligheter till psykoterapi som en läkande resurs.

Under höstens läkarstämma berördes detta i ett uppmärksammat symposium under temat Framsteg inom psykosomatisk medicin. En av föreläsarna konstaterade att samhällets kostnader för behandling av diffusa magbesvär skulle kunna halveras om patienterna behandlades med psykoterapi i stället för medicin. En patient som får medicin för sur mage äter medicin för 2 800–4 800 kr. per år, medan en korttidspsykoterapi med åtta samtal kostar ungefär 2 000 kr.

Det betonades att många äter en massa onödigt medicin och går sjukskrivna långa perioder helt i onödan, eftersom man inte kan erbjuda den psykoterapi som är den enda korrekta behandlingen. Det uppgavs att ungefär hälften av patienterna på landets vårdcentraler söker för s. k. psykosomatiska sjukdomar och att man i vissa fall, t. ex. när det gäller högt blodtryck, har fått samma goda effekt med psykoterapi som med medicinering.

1984 beslutade riksdagen att det skulle införas legitimation för psykoterapeuter, bl. a. för att få bort kvacksalveriet. Och det stämmer att det hittills är drygt 1 000 psykoterapeuter bland dem som sökt legitimation och har fått den beviljad av socialstyrelsen. Här rör det sig i huvudsak om t. ex. psykologer, socionomer, sjukgymnaster, präster eller pastorer som utbildat sig till psykoterapeuter. De är inte anslutna till försäkringskassan, och patienterna får själva betala hela psykoterapien. Det kan röra sig om mellan 15 000 och 50 000 kr. per år. Den som har turen att få komma till en psykiater får ersättning som vid all annan läkarbehandling, dvs. om läkaren är ansluten till försäkringskassan. Då blir det 50 kr. per besök och frikort efter 15 besök. Men det är förunnat ett ytterst fåtal att få tid hos läkare, eftersom det finns så få tillgängliga. I Stockholm är väntetiden tre år för långtidspsykoterapi, och för psykoanalys är väntetiden ännu längre – fem år eller mera.

Det har helt riktigt påpekats att man, om man skall ha chans att komma i åtnjutande av psykoterapi antingen måste vara mycket rik, mycket fattig eller statsanställd. Eller också skall man må så bra att man kan vänta i flera år på behandling. Om man är rik kan man själv stå för kostnaden hos en inte försäkringsanknuten terapeut. Om man är fattig kan socialvården betala i vissa fall – i Göteborg betalar man från socialvårdens sida miljonbelopp till denna behandling. Och statsanställda får tre fjärdedelar av kostnaden betald. Det är alltså ett synnerligen orättvist system och absolut inte sjukvård på lika villkor.

Redan när Dagmarsystemet infördes var man medveten om i riksdagen att det här kunde innebära att psykoanalytikerna kunde komma i kläm. Det

skrev man också om i socialförsäkringsutskottets betänkande. Farhågorna har besannats. Bl. a. Landstingsförbundet har påtalat att man ser särskilt allvarligt på att rekryteringen till psykoanalytisk utbildning har minskat. Och man har verkligen orsak att vara oroad, även om de flesta psykoanalytikerna är bosatta i Stockholms län. Psykoanalytikerna spelar en nyckelroll när det gäller utbildning av psykoterapeuter över hela landet. Flertalet psykoanalytiker i Stockholm har varit handledare för psykoterapeuter inom de flesta landstingen i Sverige. Psykoanalytikerna svarar vidare för merparten av den psykodynamiska undervisningen och motsvarande i den s. k. steg 1-utbildningen i ett tjugotal landsting. Dagmarreformen är sannerligen ett hot mot en positiv utveckling på det här området, och en ändring av reglerna behövs, även om socialministern inte än vill ge vika på den punkten. Vi lovar att återkomma till frågan tills vi har fått en ändring till stånd.

Riksdagen beslutade för drygt ett år sedan att frågan om ekonomiskt stöd till psykoanalytisk utbildning borde bli föremål för särskild utredning. Utredningen skulle också pröva frågan om ekonomiskt stöd till institut som driver utbildning, t. ex. S:t Lukasstiftelsen, och den skulle ta ställning till framtida dimensionering och regionala skillnader i vårdutbud. I maj 1987 tog de psykoanalytiska föreningarna initiativ till att en hearing borde sammankallas med anledning av riksdagens beslut. Socialdepartementet följde så småningom deras förslag och kallade till en hearing i november 1987. Regeringen har valt att genomföra den begärda utredningen i form av ett beredningsarbete inom regeringskansliet. Hur långt har detta arbete kommit, och när har man beräknat att utredningen skall vara slutförd?

Anf. 8 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag har i mitt svar redogjort för den verksamhet som ännu pågår på det här området. Jag har också sagt att när det gäller Stockholms län så har landstinget avsatt särskilda medel härför. Den stora koncentrationen av läkare verksamma inom detta område finns ju också i Stockholms län.

På den direkta fråga som Ingrid Ronne-Björkqvist har ställt till mig kan jag för dagen inte svara – när det interna beredningsarbetet är klart. Man kan ju bedriva utredningsarbete på olika sätt. Vi har bedömt den här frågan så att det var lämpligt att genomföra ett beredningsarbete inom regeringskansliet, och jag har också anfört i mitt interpellationssvar att vi överväger olika alternativa möjligheter. För dagen kan jag emellertid inte ge besked om när detta arbete är klart.

Anf. 9 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag är väl medveten om att det inte går att få ett exakt besked om när beredningsarbetet skall vara färdigt, men den här formen av utredning kan man ofta gripa till för att snabbt nå resultat. Jag hoppas att det är orsaken till valet av beredningsmetod.

Vad jag är intresserad av att veta är ungefär *hur lång tid man har tänkt sig* att arbetet skall ta. Detta bör det i alla fall finnas något begrepp om, alltså om det rör sig om ett halvår, om två år eller om fem år. Jag förmodar att man inom departementet har något begrepp om hur pass lång tid detta kan ta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om verksamheten vid varvet i Falkenberg

Anf. 10 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos har frågat mig

1. om jag tänker vidta några åtgärder som garanterar Falkenbergs Varv AB:s fortsatta verksamhet med tanke på sysselsättningen, och
2. om inte, om jag i så fall tänker vidta några åtgärder för att få till stånd någon form av ersättningsindustri.

Låt mig först lämna viss bakgrundsinformation till den uppkomna situationen vid Falkenbergs Varv. Varvet har, liksom andra såväl inhemska som utländska varv, drabbats av den internationella varvskrisen som nu varat i snart 15 år. Tillgänglig kapacitet vid världens varv är för närvarande dubbelt så stor som efterfrågad kapacitet. Detta har bl. a. medfört att vissa länder mycket kraftigt subventionerat sin varvsindustri i syfte att erhålla order. Andra länder har samtidigt utökat sin varvskapacitet.

Målet för svensk varvspolitik sedan slutet av 1970-talet har varit bl. a. att anpassa varvskapaciteten till efterfrågan, underlätta för dem som drabbas av strukturförändringar och göra den kvarvarande varvsindustrin lönsam. Subventionerna till den svenska varvsindustrin har minskat vilket frigjort resurser för ökade satsningar inom expansiva delar av svensk industri. Enligt min mening har vi i Sverige varit lyckosamma i denna omvandlingsprocess. Många europeiska länder är nu tvungna att göra den svåra och smärtsamma strukturanpassning som Sverige redan genomfört.

Falkenbergs Varv hamnade under hösten 1987 i en besvärlig ekonomisk situation. För att kunna färdigställa varvets enda nybygge – en färja till Polen – ansökte ägarna i september hos statens industriverk om statligt stöd i form av kreditgarantier och lån på sammanlagt 30 milj. kr. för fortsatt finansiering av detta nybygge. Efter en noggrann genomgång och analys av varvets ekonomi och efter att ha anlitat även utomstående ekonomisk expertis beslöt industriverket i mitten av oktober i fjol att avslå varvets ansökan. Enligt industriverkets bedömning fanns det inte någon långsiktig överlevnadsförmåga för varvet. Vidare gjorde industriverket den bedömningen att det begärda stödet inte skulle förhindra en konkurs, och att pengarna således var förlorade för staten vid ett bifall till ansökningen. Industriverket ifrågasatte också om det var formellt möjligt att bifalla en viss del av det ansökta stödet. Varvet överklagade statens industriverks beslut varvid verket vidhöll sin tidigare ståndpunkt och överlämnade överklagandet till regeringen för beslut. Regeringen avslög överklagandet.

En vecka efter regeringens beslut inlämnade Falkenbergs Varv sin konkursansökan. Efter en konkurs är det riksgäldskontoret som borgensman som bevakar statens intressen. Riksgäldskontoret skall därvid försöka minimera statens förluster i konkursen. Riksgäldskontoret anser, enligt vad jag erfarit, att detta bäst sker genom att färjan byggs färdig. För att göra detta möjligt har riksgäldskontoret utfärdat nya kreditgarantier för lån för att finansiera bygget.

Som svar på Alexander Chrisopoulos första fråga vill jag säga att det enligt

gällande regler är konkursförvaltaren som handhar frågan om fortsatt verksamhet för Falkenbergs Varv. Något regeringsingripande i denna handläggning är inte möjligt.

På frågan om regeringen tänker vidta några åtgärder för att få till stånd någon form av ersättningsindustri är svaret nej. Regeringen är inte beredd att utlova några särskilda närings- eller regionalpolitiska insatser i Falkenbergsregionen utöver de resurser som redan disponeras av länsstyrelse, regional utvecklingsfond m. fl. Arbetsmarknadssituationen är gynnsam såväl i Falkenbergs kommun som i regionen som helhet. Arbetslösheten ligger här klart lägre än i övriga landet.

Vad gäller Alexander Chrisopoulos andra fråga har jag erfarit att länsarbetsnämnden i länet har tagit initiativ till att bilda en samarbetsgrupp som arbetar med att finna lösningar för de anställda vid varvet. I samrådsgruppen ingår representanter från konkursförvaltningen, länsarbetsnämnden, länsstyrelsen, utvecklingsfonden, kommunen och de berörda fackliga organisationerna. Samrådsgruppen undersöker också om det finns förutsättningar att driva någon del av verksamheten vid varvet vidare samt vilka sysselsättningsskapande åtgärder i övrigt som skulle kunna åstadkommas. Frågan ligger nu hos arbetsmarknadsmyndigheterna.

Anf. 11 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, men jag måste säga att svaret som sådant dels gör mig förbluffad, dels ställer fler frågor än det besvarar.

Sakförhållandet är alltså det att Falkenbergs Varv, ett privat skeppsvarv med ca 300 anställda, i färd med att färdigställa en polsk färja, kommer i en akut finansiell kris. Varvets ägare vänder sig då till statens industriverk med krav på statligt stöd i form av kreditgarantier och lån på sammanlagt 30 milj. kr. för en fortsatt finansiering av bygget. Efter en noggrann genomgång och analys av varvets ekonomi kommer industriverket till slutsatsen att varvets ansökan om lån bör avslås och att om ansökan skulle beviljas och färjan färdigställas skulle staten förlora sina pengar. Industriverket finner alltså att det inte är förenligt med det allmännas intresse att bevilja lån och kreditgarantier på 30 milj. kr. för att färdigställa den polska färjan.

Samtidigt som industriverket gör denna bedömning är man naturligtvis helt på det klara med att ett avslag på ansökan skulle innebära en konkurs med därmed följande konsekvenser för det allmännas intresse. Ändå kommer industriverket till slutsatsen att färdigställandet av den aktuella färjan med statliga garantier på 30 milj. kr. skulle innebära att staten förlorade sina pengar!

Konkursen träder i kraft, och sedan kommer den andra statliga myndigheten in, riksgäldskontoret, som skall bevaka statens intresse i konkursen. Riksgäldskontoret å sin sida drar den slutsatsen att enda sättet att slå vakt om statens och det allmännas intresse är att färdigställa färjan och bevilja nya kreditgarantier, nu uppgående till drygt 50 milj. kr. Man konstaterar att detta inte bara är i allmänhet förenligt med det allmännas intresse utan det enda sättet att slå vakt om statens pengar i sammanhanget.

Jag för min del har väldigt svårt att dra några slutsatser ur de dubbla budskap som de två statliga myndigheterna har lämnat.

Hypoteserna kan vara många. Den första hypotesen är att myndigheterna inte vet vad de gör. Den ena myndigheten drar en slutsats och den andra den precis motsatta, och bägge säger sig slå vakt om det allmännas och statens intresse. En annan hypotes är att myndigheterna mycket väl vet vad de gör – att detta ingår i och utgör en ny fas av regeringens industripolitik, att regeringens avsikt från början har varit att lägga ned varvet och att man har medverkat aktivt och medvetet till att åstadkomma den konkurs som varvet har drabbats av.

Nu är vi allihop medvetna om att regeringens politik går ut på att så litet som möjligt blanda sig i de fria marknadskrafternas självsaneringsmekanismer. I större utsträckning än t. ex. de borgerliga regeringarna har man försökt påskynda den här strukturomvandlingen genom nedläggning av industrier, som till följd av tillfälliga kriser betraktats som olönsamma. Men nu kommer man alltså in i en ny fas. Det är inte bara det att man i största allmänhet låter kapitalismens självsaneringsmekanismer fungera friktionsfritt, utan man medverkar också aktivt till en sanering av industrier i de branscher där industriministern anser att det råder kris – utan att ta hänsyn till de samhälleliga konsekvenserna, såsom sysselsättningen på orten och frågan om hur det skall bli med de 300 anställda vid varvet. Detta är någonting nytt, och det är kvalitativt annorlunda i förhållande till tidigare praktiserad industripolitik.

Nu säger industriministern att han inte tänker bidra till några ersättningsindustrier när det gäller det här varvet. De 300 anställda vid varvet får skylla sig själva – därför att arbetslöshetssiffrorna i Falkenberg och Halland i allmänhet är lägre än genomsnittet. Hur skall man tolka detta? Skall man tolka detta så, att regeringen medvetet går in för att höja arbetslöshetssiffrorna i Falkenberg, så att de blir högre än genomsnittet? Vidare: Vad hjälper det de anställda vid varvet, ifall arbetslöshetssiffrorna i Halland i allmänhet är lägre än genomsnittet?

Jag skulle önska att industriministern hade något mera positivt att komma med i detta sammanhang, inte minst med tanke på att den industriella strukturen i Halland är aldeles för ensidig. Man bör göra allt för att få den mera differentierad.

Anf. 12 OWE ANDRÉASSON (s):

Herr talman! Varvskriser och varvsnedläggningar har under det senaste året drabbat många län och kommuner, framför allt på västkusten. Många personer och deras familjer, liksom mindre företag med varvsanknytning, har drabbats mycket hårt av det som har inträffat. Nu har alltså, beklagligt nog, även varvet i Falkenberg och de anställda där hamnat i en liknande situation.

Falkenbergs Varv begärdes i konkurs den 28 oktober 1987. Upprinnelsen till konkursen står att finna bl. a. i nybygget av en färja som skulle levereras till Polen. Man har därefter fått finansiella garantier för ett färdigställande av färjan i konkursförvaltarens regi. Under dessa förutsättningar har flertalet anställda arbete under sin uppsägningstid.

Varvet sysselsätter i dag några hundra personer. Av dem är en del 60 år eller äldre. Dessa känner, och det är fullt förståeligt, oro och ängslan inför framtiden. Deras förhoppning är att alla goda krafter skall förenas, så att deras sysselsättning kan tryggas för framtiden i någon form. Fackens agerande, liksom kommunens, när det stod klart att konkursen var oundviklig, har varit föredömligt. Det finns i dag utredningar, både centralt och lokalt, som visar att det finns en marknad för bl. a. fartygsreparationer. Men fartygsreparationerna kan inte ge full sysselsättning åt de varvsanställda under hela året, utan de måste kombineras med någon form av likartad tillverkning.

När nu dessa marknadsundersökningar har presenterats och resultaten redovisats finns det också intressenter som visat intresse av att driva en verksamhet med fartygsreparation kompletterad med annan verkstadsmekanisk inriktning vid varvet i Falkenberg. För dessa eventuella, nya företagskonstellationer kan det kanske framöver behöva vidtas etableringsfrämjande åtgärder av skilda slag. Då borde industridepartementet redan i dag kunna ge sådana signaler att man åtminstone under en övergångstid prövar ansökningar om regionalpolitiskt stöd, i likhet med det som förekommer på andra områden i landet.

Är industriministern i dag beredd att ge något svar på en fråga, trots det negativa beskedet i svaret till Alexander Chrisopoulos? Kan det bli någon form av hjälp från industriministern och regeringen till en eventuell nyetablering av industriell verksamhet vid varvet i Falkenberg?

De anställda inom de privata varven bör kunna ställa samma berättigade krav på arbetsmarknadspolitiska och andra åtgärder som anställda vid de andra varv i landet som av olika anledningar har lagts ner. Jag hoppas att industriministern inser att de som arbetar vid varvet i Falkenberg vill ha samma förmåner och uppmärksamhet som övriga varvsarbetare i samma situation.

Det skulle vara till allas bästa om verksamheten vid varvet kunde fortsätta med fartygsreparationer och annan verkstadsanpassad tillverkning. Därmed skulle man för framtiden ta till vara den kunskap och erfarenhet av fartygsbyggnation och -reparationer som i dag finns vid varvet. Det kan inte vara till fördel för utvecklingen i landet om ytterligare kunskap och yrkeskicklighet inom varvsområdet går förlorade. Vad som kan och bör göras är att alla krafter, både de fackliga organisationerna och företagsledning, ägare och kommun, tillsammans arbetar för att få i gång en verksamhet efter det att Polenfärjan är klar, vilket ger arbetstillfällen för framtiden. Detta arbete har redan påbörjats.

Min andra fråga till industriministern skulle bli: Är industriministern beredd att verka för att sysselsättningen framöver kan tryggas för personalen vid varvet i Falkenberg?

Anf. 13 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag har inga invändningar mot industriministerns bakgrundsbeskrivning. Vi har en internationell varvskris med mycket stor överkapacitet.

Varvsindustrin i Sverige har sedan mitten av 1970-talet varit i permanent

kris. Problemen har tvingat fram drastiska strukturförändringar, och stödsatserna från staten saknar motstycke i andra branscher.

Men stödet har fördelats ojämnt. De privatägda mindre och medelstora varven har inte fått stor del av kakan. Tvärtom har de, i en redan besvärlig situation, utsatts för extra störningar på grund av det massiva stödet till statliga Svenska Varv.

Jag säger inte det här för att motivera nya statliga insatser för fortsatt nybyggnation av fartyg, varken på Falkenbergs Varv eller på något annat svenskt varv. Jag tror att det vore felaktigt.

Det faktum att de privata varven i större utsträckning har fått klara sig själva, samtidigt som statligt ägda Svenska Varv har fått det ena kapitaltillskottet efter det andra, ger regering och riksdag ett särskilt ansvar. Bl. a. därför tycker jag att det är fel av industriministern att helt utesluta alla former av insatser från regeringens sida innan man vet vad den tillsatta projektgruppen kommer fram till.

De stora strukturförändringar som genomförts i svensk varvsindustri har gett många erfarenheter, t. ex. att samhällets insatser skall koncentreras på att skapa förutsättningar för *nya* verksamheter, inte på att till varje pris undvika förändringar som ändå måste komma. Samtidigt har vi lärt oss att det går att genomföra strukturförändringar utan att ge avkall på människors rätt till arbete och trygghet.

Det som har skett och sker med anledning av problemen vid Falkenbergs Varv ligger i linje med de här lärdomarna.

En projektgrupp med representanter från bl. a. kommunen, facken och länsarbetsnämnden har tillsatts. Till sin hjälp har man erfarna konsulter. Gruppen diskuterar såväl ny verksamhet på varvet som utökade arbetstillfällen på kommunens övriga industrier. Jag har inget bättre förslag till hur den här situationen skall hanteras. Goda erfarenheter, bl. a. från Bohuslän, tyder också på att det här är riktigt. Samma erfarenheter visar att huvudansvaret skall ligga på kommun- och länsnivå. Då har man störst chans att lyckas.

Det finns alltså, menar jag, ingenting att vinna på att försöka tänka bort verkligheten. De anställda på varvet i Falkenberg har ingen glädje av att regeringen eller vi andra politiker inger falska förhoppningar.

Men det vore lika fel att tvärsäkert påstå att Falkenbergs Varv inte har någon framtid. Det finns många exempel på hur förstasigpåare haft fel, hur företag också i mycket besvärliga branscher hittat en affärsidé som visat sig hålla. Jag tycker t. ex. inte att man skall utesluta möjligheten att hitta alternativ som bygger på att man har kvar ett mindre reparationsvarv i Falkenberg.

Då är beredskapsaspekten intressant, alltså behovet av att behålla varvsresurser – och inte minst yrkeskunskap – i händelse av kris eller krig. Här visar en utredning från statens industriverk klart att Falkenberg är intressant. Kommunen ligger i ett område där man av beredskapspolitiska skäl behöver varvsresurser.

Jag vill därför fråga industriministern: Om man hittar en lösning, där det som en del ingår fortsatt reparationsverksamhet, så att man alltså bevarar varvsresurser och kunnande, kan regeringen då tänka sig att hjälpa till med

medel från det 25-miljonersanslag som är till för att upprätthålla varvskapacitet av just beredskapsskäl?

Prot. 1987/88:52
15 januari 1988.

*Om verksamheten vid
varvet i Falkenberg*

Anf. 14 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Jag kan kanske förstå att Alexander Chrisopoulos ställde frågan hur det kan komma sig att staten först kan säga nej till 30 milj. kr. för fortsatt finansiering av Polenfärjan, för att sedan i en annan skepnad säga ja till 57 milj. kr. av samma anledning. Här är det viktigt att särskilja statens olika roller.

Statens industriverk och regeringen hade att ta ställning till fortsatt varvsstöd, enligt gällande regler – regler som riksdagen och dess näringsutskott har fastställt. Regeringens och industriverkets bedömning var att förutsättningar saknades för ett fortsatt varvsstöd. Det var t. o. m. formellt tveksamt till en viss del. Som jag sade i mitt svar till Alexander Chrisopoulos har riksgäldskontoret, som statens borgensman, till uppgift att bevaka statens intressen i en konkurs och därmed se till att statens förluster minimeras. Riksgäldskontoret gjorde då bedömningen att detta bäst skedde genom att utfärda kreditgarantier för lån så att Polenfärjan kunde färdigställas. Detta är anledningen till att olika bedömningar av hanteringen gjordes.

Får jag sedan tillägga i en kommentar till Alexander Chrisopoulos, att Falkenbergs Varv inte har varit utan statligt varvsstöd. Förutom räntestöd och kreditgarantier har Falkenbergs Varv faktiskt erhållit 51 milj. kr. i direkt varvsstöd under perioden 1981–1985.

Owe Andréasson ställde två frågor.

Det är riktigt och rimligt att de anställda i en sådan här situation ställer krav på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och det är därför vi för en arbetsmarknadspolitik. Jag har i mitt svar sagt att det i denna del inte gäller en näringspolitisk fråga utan en arbetsmarknadspolitisk fråga. Åtgärder förbereds också från arbetsmarknadsmyndigheterna, men jag är inte beredd till några regionalpolitiska insatser i Falkenbergsregionen med hänsyn till att den för närvarande har ett allmänt gott sysselsättnings- och utvecklingsläge.

Som svar på den andra frågan vill jag säga att en samrådsgrupp redan är i arbete, och i denna grupp ingår bl. a. också utvecklingsfonden. Den har ju till uppgift att bredda näringslivet, att söka få till stånd insatser på småföretagsområdet. Utvecklingsfonden i Hallands län saknar inte pengar för att arbeta med dessa frågor. Länsstyrelsen har av industridepartementet också fått pengar för regionala utvecklingsinsatser, och dessa pengar kan användas för olika ändamål i Falkenberg.

Jag upprepar vad jag sade i mitt svar, att arbetsmarknadssituationen är god både i Falkenbergsregionen och i länet. Att de anställda vid varvet får skylla sig själva var väl ändå ett onödigt yttrande av Alexander Chrisopoulos. Det var inte mina ord. Jag närmade mig aldrig en sådan kommentar, utan det var Alexander Chrisopoulos ord att de anställda vid varvet skulle få skylla sig själva. Jag förstår inte riktigt varför man måste ta till sådana argument i en seriös riksdagsdebatt.

Om Alexander Chrisopoulos vill diskutera arbetsmarknadssituationen i Falkenberg och Hallands län, bör han ställa en fråga eller interpellation till arbetsmarknadsministern, som ansvarar för arbetsmarknadspolitiken. Jag

känner till att det i länsarbetsnämndens bedömning av arbetsmarknaden konstateras att arbetslösheten i länet under 1987 varit den lägsta sedan 1980/81 och att sysselsättningen är klart högre än under föregående år. Länsarbetsnämnden i Hallands län förväntar också en fortsatt efterfrågan av arbetskraft under det närmaste året och en låg arbetslöshet, också med hänsyn tagen till de varsel som lagts vid Falkenbergs Varv.

Christer Eirefelt gjorde väl en rätt tveklaktig historieskrivning beträffande de privata varven. Jag skall inte starta någon debatt om de privata varvens storhetstid och förfall i Sverige, men inte var det med någon större glädje som riksdagen och landets regeringar fick ta hand om det ena privata varvet efter det andra för att sedan klara upp affärerna genom att tilldela dem varvsstöd. Jag tror inte att vare sig socialdemokratiska eller borgerliga industriministrar har ropat hurra när man från de privata varven i Göteborg, Uddevalla och Malmö har kommit och sagt att nu klarar vi inte detta längre utan nu får staten ta över. Staten tog över och satsade, som vi båda vet, enorma belopp. Därför är det inte riktigt att beskriva det som om staten skulle ha satt de privata varven i en sämre situation än de statliga. Det är ju snarare tvärtom. Staten har öst ut miljarder kronor till varvsindustrin för att både rädda sysselsättning och göra insatser för varvens del. Christer Eirefelt kanske i hastigheten glömde bort att de statliga varven tidigare var privata varv. De blev ju statliga av helt tvingande skäl.

Samrådsgruppen som nu arbetar med frågor kring Falkenbergsvarvet undersöker om det finns förutsättningar att driva någon del av verksamheten vid varvet vidare. Det är en av samrådsgruppens arbetsuppgifter.

Anf. 15 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Två statliga myndigheter kommer till två diametralt olika slutsatser: den ena myndigheten säger att 30 milj. kr. är förlorade pengar, och den andra tycker, att om man satsar 57 milj. kr., är det att tillvarata statens intressen. Att uttröna bevekelsegrunderna för sådant kan vara alltför svårt för oss lekmän. Men det är också meningslöst. Det intressanta i sammanhanget är att föra en konstruktiv diskussion med utgångspunkt i det läge som i dag föreligger. Jag anser att det är mera intressant att debattera de industripolitiska och näringspolitiska aspekterna.

Min uppfattning är att Falkenbergs Varv inte enbart är ett varv – det är inte lagbundet eller ödesbestämt att det skall vara varv i all framtid. För mig är Falkenbergs Varv ett industriföretag, med erfarenhet, yrkeskunnande och marknadserfarenhet. För samhället representerar det industriföretaget ett kapital.

Frågan är: Hur skall man kunna utnyttja det samhälleliga kapital som det industriföretaget representerar, och hur skall man kunna tillvarata sysselsättningsintresset, även om de arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna är en andrahandseffekt?

Av det som har framkommit kan man dra slutsatsen att det realistiska alternativet för en framtida utveckling är att varvet skall fortsätta och finnas kvar, bl. a. som reparationsvarv med bibehållen personalkapacitet. Samtidigt bör företaget ges förutsättningar att utveckla någon alternativ produktion, kompletteringsproduktion, vid sidan om.

För det talar dels industripolitiska och näringspolitiska skäl, dels beredskapspolitiska skäl. Regeringen har själv tillsatt en konsekvensutredning på grund av den omfattande varvsnedläggelsen i landet, och den konsekvensutredningen har kommit fram till att det från beredskapssynpunkt är nödvändigt att små, privata varv med torrdockakapacitet, som Falkenbergs Varv är, är nödvändiga att bibehålla också i framtiden.

Alla dessa aspekter visar att det är nödvändigt att bibehålla det här industriföretaget i fortsättningen, delvis som ett litet reparationsvarv men också som ett industriföretag med alternativ industriell produktion. Jag vill då fråga industriministern: Är industriministern beredd att medverka till att behålla det här företaget och eventuellt utveckla det med motsvarande statligt stöd?

Anf. 16 OWE ANDRÉASSON (s):

Herr talman! Jag delar industriministerns uppfattning att arbetsmarknads-situationen i Falkenbergsregionen och i Halland är god. Vi får ofta höra att vi sköter oss bra nere i Halland, och det är vi ju tacksamma för. Men det kan uppstå situationer som är akuta, och vi tycker att det som nu har hänt – att ett varv går i konkurs och några hundra personer blir arbetslösa, av vilka några har en ålder på 60 år och därutöver – innebär problem. Men vi är som sagt tacksamma för att vi har sysselsättning.

Bl. a. i storstadsregionerna råder någonting som kallas överhettning – där är det svårt att i dag etablera industrier. Jag tänkte därför att industriministern och hans departement kanske hade möjlighet att ge litet hjälp i det avseendet och kunde lämna förslag till några som kunde vara intresserade av att etablera sig i Falkenberg.

Låt mig bara ställa en liten fråga till industriministern, eftersom staten nu ändå är inblandad i det som har skett i Falkenberg: Har konkursförvaltaren sådana direktiv att han har möjlighet att arbeta även med en rekonstruktion av varvet och också överväga annan verksamhet? Har man från departementets sida kontakt med honom i de frågorna?

Anf. 17 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag har ingen information som tillåter mig göra någon annan bedömning än den industriministern gör av det som har skett fram till nu. Jag delar också industriministerns uppfattning om att man måste skilja på statens olika roller. För mig är det alldeles självklart.

Arbetsmarknadssituationen i Falkenberg är naturligtvis förhållandevis gynnsam. Jag förnekar inte det heller. Det är för mig helt verklighetsfrämmande när Alexander Chrisopoulos talar om att det skulle vara en ensidig struktur på näringslivet i Halland. Dess bättre är det precis tvärtom, och det är det som är fördelen med Halland.

Jag efterlyser inte, industriministern, några publika paket, som har blivit vanliga på senare tid. Sådan är inte situationen i Falkenberg. Det kommer inte att behövas. Men det är inte helt problemfritt att ersätta så många arbetstillfällen på en liten ort som Falkenberg – inte ens med dessa goda förutsättningar. Därför menar jag att regeringen måste vara öppen för eventuella behov som kan komma att påvisas av den projektgrupp som nu

Prot. 1987/88:52
15 januari 1988

*Om verksamheten vid
varvet i Falkenberg*

arbetar med problemet. Jag är alltså inte säker på att det kommer att behöva göras några insatser, i alla fall inte i form av stora penningbelopp. Men möjligheten skall finnas kvar.

När jag talade om mindre och medelstora varvs konkurrenssituation, avsåg jag naturligtvis deras sats i förhållande till statliga varv under de senaste åren. Industriministern vet att det har funnits områden, som vi folkpartister har pekat på, där de privatägda varven har missgynnats. Jag erinrar mig t. ex. diskussionen om avgiften för fartygskreditgarantier, utformningen av kontantstödet och några fler sådana sakdetaljer. Men framför allt är det självklart, att om en koncern i en konkurrenssituation får stora ekonomiska tillskott, så missgynnas de andra koncerner som konkurrerar om samma objekt – som t. ex. har varit fallet mellan de olika reparationsvarven.

Anf. 18 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Jag vill till både Owe Andréasson och Christer Eirefelt svara följande.

Något regeringsingripande i konkursförvaltarens handläggning är, som ni säkert känner till, formellt inte möjligt. Det är konkursförvaltarens som bestämmer om fortsatt verksamhet vid varvet. När detta är gjort kan en prövning ske om eventuella medel från beredskapsanslaget.

Anf. 19 ALEXANDER CIIRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Vad gäller näringslivsbilden för Halland och Falkenberg, kännetecknas den inte av den differentiering som jag tror att även industriministern hoppas att näringslivet i Sverige präglas av. Självfallet är det jordbruket och jordbruksekonomin som dominerar näringslivsbilden i Halland. Det skulle vara värdefullt om vi kunde anstränga oss att ur näringssynpunkt åstadkomma en differentiering av näringslivet, som också skulle innebära en större satsning på industrisynsättning i sådana landsdelar där jordbruket annars är den dominerande näringsgrenen.

Herr talman! Jag vet inte huruvida jag får svara på Eirefelts inlägg, eftersom jag blev apostroferad av honom. Men jag måste få framföra några reflexioner som har gjorts, till stor del i tidningsspalter, kring denna debatt om Falkenbergsvarvet. Det har varit en unik företeelse i alla krisbranscher och alla krisregioner, att riksdagsmän från de berörda regionerna aktivt har medverkat till nedläggningar av industrier som har varit hotade i dessa landsändar. Det är det som Christer Eirefelt har ägnat sig åt, i den mån han har ansträngt sig att delta i denna debatt om nedläggningen av varvet. Jag kan försäkra honom att varvet kan läggas ned även utan hans aktiva medverkan.

Christer Eirefelt säger också att han delar industriministerns uppfattning vad gäller bakgrunden till krisen vid varvet. Ja, det kan man naturligtvis göra, om man talar i allmänna ordalag om den krissituation som varvsnäringen i Sverige har råkat in i. Men det betyder inte att vi bör lägga ned alla varv som över huvud taget finns i detta land. Det kan emellertid tolkas så, att han menar att vi inte ens ur beredskapssynpunkt skall bibehålla en varvskapacitet i Sverige. Att man drar slutsatser av den allmänna kris som varvsbranschen har befunnit sig i är ingen som helst ursäkt för att lägga ned även varvet i Falkenberg.

Anf. 20 OWE ANDRÉASSON (s):

Herr talman! Jag är intresserad av de 25 milj. kr. som det talas om i proposition 1985/86:120. Där står det att genom reservationsanslag har man anvisat 25 milj. kr. för att upprätthålla viss varvskapacitet av beredskapsskäl, och dessa pengar ligger hos statens industriverk. Enligt vad jag har hört är pengarna inte förbrukade, och jag har också fått reda på att varvet i Falkenberg skulle ligga i någonting som heter prioriteringsgrupp 2. Vad detta innebär vet jag inte, men jag kanske kan få reda på det under dagens debatt.

Jag menar att just av beredskapsskäl borde det finnas möjlighet att hjälpa varvet. Enligt min mening är det nödvändigt att man, då det föreligger en marknadsundersökning som säger att här finns kapacitet för ytterligare reparationsvarv, kombinerar detta med något annat. Jag hoppas naturligtvis att man från regeringens sida – från arbetsmarknadsdepartementet och från industridepartementet – kommer att hjälpa till så långt det är möjligt för att vi skall kunna upprätthålla sysselsättningen i Falkenberg.

Anf. 21 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Ingen lär vara överraskad av att Alexander Chrisopoulos och jag har helt olika utgångspunkter för våra ställningstaganden. Kommunister- nas ekonomiska politik, med planhushållning och statlig detaljstyrning av näringslivet, skulle ytterligare ha försämrat chanserna för varvet i Falkenberg, liksom naturligtvis för företagsamheten i landet i övrigt. Vpk har ju motsatt sig *alla* nedskärningar vid varven. Tänk, Alexander Chrisopoulos, vilken situation vi skulle ha haft på varvsorterna, om vi hade låtit kommunisterna bestämma.

Alexander Chrisopoulos säger att jag medvetet skulle ha arbetat för nedläggning av varvet i Falkenberg. Jag vet inte vad som är bakgrunden till detta påstående. Naturligtvis har jag också, även om det inte kommit till synes i stora tidningsrubriker, arbetat med att försöka skapa kontakter och undersöka olika möjligheter. Även i näringsutskottet har vi – som framgått också av dagens diskussion – aktivt arbetat för att förbättra villkoren för de mindre och medelstora privata varven. Jag har emellertid erkänt att jag inte har någon möjlighet att påverka den internationella varvskrisen. Alexander Chrisopoulos och övriga inom vpk anser tydligen att man har möjlighet att göra detta. Men jag erkänner alltså för min del att jag inte kan klara den saken.

Liksom Owe Andréasson skulle jag slutligen vilja be om ett förtydligande när det gäller detta med beredskapsanslaget. Såvitt jag kan förstå måste varvet i Falkenberg enligt den undersökning som industriverket gjort ligga mycket bra till – varvet fyller utomordentligt väl de krav som ställs och svarar mot de behov som finns framför allt på västkusten, utanför Göteborgsområdet. Det måste enligt min uppfattning vara så att varvet i Falkenberg har hög prioritet. Dessutom är, som Owe Andréasson sade, endast en liten del av anslaget utnyttjad.

Jag skulle alltså vilja ha ett förtydligande från industriministern: Är det tänkbart att delar av de ifrågavarande medlen kan komma till användning vid en rekonstruktion, där en viss reparationsverksamhet ingår?

Talmannen anmälde att Alexander Chrisopoulos anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1987/88:151 om sysselsättningen vid Stensele Mekaniska Verkstad

Anf. 22 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! John Andersson har frågat mig om Rauma-Repola har fullföljt sitt ansvar för verksamheten i Stensele, och om inte, vilka åtgärder jag då avser att vidta. Han har vidare frågat mig om jag står fast vid mitt tidigare besked att företaget har att välja mellan att fortsätta verksamheten och att ordna alternativ verksamhet och sysselsättning, om vilka åtgärder regeringen i så fall ämnar vidta för att nu lagda varsel inte fullföljs och om jag har några besked angående det hundratalet ersättningsjobb som behövs.

Rauma-Repola sålde under hösten 1986 Stensele Mekaniska Verkstad till ett svenskt företag, som övertog driften den 1 december 1986. Regeringen medgav i samband härmed att lokaliseringstöd på sammanlagt 7,3 milj. kr. fick behållas, under förutsättning bl. a. att Rauma-Repola lämnade villkorade aktieägartillskott på samma belopp. Stensele Mekaniska Verkstad försattes i konkurs i augusti 1987, men verksamheten drivs vidare inom ramen för konkursförvaltningen. För närvarande pågår intensiva förhandlingar med olika intressenter i syfte att nå ett positivt resultat före mars månad.

Enligt min mening har Rauma-Repola inte tagit sitt ansvar genom att fortsätta driften i Stenselefabriken eller genom att ordna långsiktig alternativ verksamhet och sysselsättning. Jag har tidigare vid ett flertal tillfällen framfört till Rauma-Repola att företaget måste leva upp till sitt ansvar beträffande Stensele.

När det gäller frågor som rör ett enskilt företags verksamhet är det bolagets styrelse och verkställande ledning som har att fatta och ta ansvar för erforderliga beslut. Regeringen har inga formella möjligheter att förhindra att ett företag beslutar om nedläggning av en produktionsenhet eller att en förlustbringande verksamhet försätts i konkurs.

Min uppfattning är dock att företag i sådana situationer har ett mycket stort ansvar att medverka till att de negativa sysselsättningskonsekvenserna mildras. Ingår företaget dessutom i en stor koncern är möjligheterna att göra betydande insatser större. Detta gäller såväl sysselsättningsskapande insatser som åtgärder för att bredda näringslivet i en kommun.

Storumans kommun är i stort behov av nya sysselsättningstillfällen. Av detta skäl presenterade regeringen en rad förslag till utvecklingsinsatser i Västerbottens inland. Exempelvis har länsstyrelsens årliga medel för regionala utvecklingsinsatser mer än fördubblats på fem år och uppgår nu till 90 milj. kr. Förutom åtgärder för 100 milj. kr., vilka redovisades under sommaren 1987, för att möta ökade problem i samband med minskning av sysselsättning i vissa inlandskommuner i länet har regeringen i ett till

riksdagen nyligen avlämnat förslag till program för arbete och utveckling i norra Sveriges inland föreslagit åtgärder för ytterligare 200 milj. kr.

Prot. 1987/88:52
15 januari 1988

Anf. 23 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får börja med att tacka industriministern för svaret på min interpellation. Jag kan fortsätta med att instämma i att Storumans kommun verkligen är i stort behov av nya sysselsättningstillfällen. Nu har kommunen en arbetslöshet på 6,5 %. Då skall man också komma ihåg att kommunen på två år har förlorat 225 invånare. Därtill måste man lägga att situationen är mycket oviss för de ca 100 anställda vid Stenselefabriken, vilka är varslade för uppsägning den 4 mars. Situationen är således mycket svår. Därför tror jag inte att de av industriministern redovisade åtgärderna för Västerbottens inland räcker till för att förbättra situationen i Storumans kommun. Men jag vill betona att jag inte har sagt något ont om de medel som har anslagits för länet, och då främst till dess inland. Dessa medel behövs och är välkomna – tack för dem.

*Om sysselsättningen
vid Stensele Mekani-
ska Verkstad*

Det är också viktigt, som industriministern säger, att regeringen inte har några formella möjligheter att förhindra att ett företag beslutar om nedläggning. Men det är ju därför som det finns anledning att rikta skarp kritik mot att det statliga ägaransvaret en gång i tiden avhändes utan att ordentliga garantier gavs om att verksamheten skulle fortsätta. Det hjälper ju föga att industriministern nu säger att Rauma-Repola inte har tagit sitt ansvar. Det är synd att de anställda vid fabriken, både de som redan tvingats sluta och de kvarvarande samt övrig befolkning i kommunen, getts falska förhoppningar genom industriministerns tidigare uttalanden. Detta är nog den viktigaste förklaringen till den stora bitterhet som man känner där nu.

Industriministern sade den 4 februari 1986 att regeringen hade meddelat ägaren Rauma-Repola att företaget har gjort sådana åtaganden i samband med köpet och förvärsärenden att dessa åtaganden enligt regeringens mening innebär att företaget har att välja mellan att fortsätta verksamheten och att ordna alternativ verksamhet och sysselsättning. Industriministern sade vidare att han inte var beredd att frita Rauma-Repola från sitt ansvar.

Detta tycker jag är vad man brukar kalla ord och inga visor. Det kunde inte tolkas på annat sätt av människorna där uppe än att regeringen hade så säkra hållhakar att det inte fanns några möjligheter för företaget att smita undan sitt ansvar för de anställda. Men, industriministern, nu har vi facit i hand. Hade det inte varit bra att inte använda så stora ord, att inte gå längre än att man hade fast mark under fötterna?

Industriministern kanske invänder att det inte leder till någon lösning på problemet vid fabriken att man diskuterar det förgångna. Varför gör jag denna tillbakablick, och varför redovisar jag i min interpellation vad industriministern tidigare har sagt? Det har jag gjort för att visa hur illa skött denna fråga är. Först avhänder sig staten sitt ägaransvar, som vi ju skulle behöva mer av i denna region. Sedan väcks förhoppningar om fortsatt sysselsättning. Halva antalet anställda har redan försvunnit, den andra halvan är varslad om avsked den 4 mars. Förpliktar inte, industriministern, det som hänt att verkligen göra kraftanstängningar för att rädda sysselsättningen vid fabriken, och då inte enbart för de nu anställda utan för dem som

fanns vid fabriken när ÖSA AB beslöt lägga ner fabriken. Bygden behöver denna sysselsättning. Jag tror också att det behövs för att återupprätta ett förlorat förtroende för regeringen. Den stora frågan är: Vad tänker industriministern göra?

Till sist skall jag helt kort kommentera svaren på mina fem konkreta frågor. Jag har fått ett klart besked på den första frågan. Beträffande den andra frågan, som är en följdfråga till den första, finner jag däremot inga besked om just konkreta åtgärder när det gäller fabriken och sysselsättningen där annat än att man nu förhandlar. När det gäller den tredje frågan, om industriministern står fast vid att företaget har att välja mellan att fortsätta verksamheten och att ordna alternativ sysselsättning, tolkar jag svaret så, att industriministern helt backar sin givna deklaration. Av detta följer att min fråga fyra faller.

Slutligen noterar jag alltså att inga konkreta förslag till hur man skall rädda sysselsättningen i fabriken lämnas.

Anf. 24 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Som jag framhållit i mitt svar pågår intensiva förhandlingar med olika intressenter i syfte att finna en positiv lösning på Stensele Mekaniska Verkstad. Det viktiga, inte minst för de anställda, är att detta lyckas. Min bedömning är att en debatt här i riksdagen i dag om Stensele Mekaniska Verkstads olika parter ansvar knappast skapar bättre förutsättningar för att nå en positiv lösning. Jag utgår från att John Andersson delar denna uppfattning.

Låt mig få säga följande. Vi har under några år haft en påtaglig ökning av nordiska företagsförvärv i Sverige. Jag ser detta som ett led i en ökad nordisk integration och ett närmare nordiskt samarbete. Det är positivt. Alla partier, inkl. vpk, säger sig vilja ha ett ökat nordiskt industrisamarbete. Ett sådant samarbete leder också till företagsförvärv i de olika länder som det gäller.

Det finska näringslivet har mycket aktivt deltagit i denna utveckling. Antalet finska förvärv av svenska företag har varit stort. Jag kan konstatera, liksom facken har gjort i olika undersökningar, att våra erfarenheter av de finska företagens agerande i Sverige hittills har varit i stort sett positiva. De finska företagen har skött sig bra i Sverige.

Rauma-Repolas agerande utgör emellertid ett beklagligt undantag. Min uppfattning är att Rauma-Repola har anledning att reparera sitt skamfilade rykte i Sverige.

Jag vill tillbakavisa John Anderssons påstående – och hans slutsats – att mina och regeringens krav och uttalanden när det gäller Rauma-Repola på något sätt skulle ha minskat Rauma-Repolas skyldigheter i Stensele.

Herr talman! Låt mig slutligen återigen få peka på de mycket stora insatser som regeringen har redovisat under 1987 för Norrlands inland, för Västerbottens fjällkommuner och för Storumans kommun. Ett stort antal av de åtgärder som regeringen föreslagit berör nämligen Storumans kommun både vad gäller insatser för att stärka näringslivsstrukturen och för att bredda den. Det rör sig om lokaliseringstöd till industrilokaler, pengar till olika fjäll- och turistprojekt m. m.

Flera av de insatser som det nu ligger förslag om på riksdagens bord för

Västerbotten och Norrlands inland berör Storumans kommun. Regeringen har således gjort flera insatser för kommunen och för Västerbotten.

Jag har också noterat att John Andersson har uttalat ett djupt känt tack för dessa insatser. Det värmer verkligen att få beröm från John Andersson för de insatser som regeringen gör i Västerbotten.

Anf. 25 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Ja, jag förringar inte de insatser som har gjorts. Problemen i regionen är emellertid så stora att det inte räcker att hänvisa till dessa insatser när det gäller Stenselefabriken.

Sorsele kommun har förlorat 56 invånare under de två senaste åren. Storuman har förlorat 225 och Vilhelmina 157. Dorotea kom lindrigt undan och har endast förlorat 14. Malå har förlorat 62 invånare, Lycksele 164 och Åsele 149. Inlandet har förlorat 1 100 invånare under de två åren. Detta är en avveckling som vi har levt med under lång tid.

Inlandet har förlorat över 20 000 personer på 25 år. Det räcker då inte att enbart hänvisa till dessa insatser. Men de är välkomna – därvidlag ger jag villigt ett erkännande.

Det hjälper inte att industriministern tillbakavisar mitt påstående om att det har gjorts uttalanden som förpliktar. Det går icke att komma ifrån att det måste tolkas som ett klart besked, om man säger att företaget har gjort sådana åtaganden i samband med köpet och förvärvsärendet att företaget har att välja mellan att antingen fortsätta verksamheten eller också ordna alternativ sysselsättning. Det är ett klart besked. Detta har vi diskuterat tidigare. Det hela måste ju tolkas så, att industriministern påstod att regeringen har sådana hållhakar på företaget att det inte kan krypa undan sitt ansvar. Och detta förpliktar. Det borde innebära att industriministern anstränger sig till det yttersta för att rädda sysselsättningen vid företaget.

Det är ju inte underligt att de anställda vid Stenselefabriken är mycket fundersamma. Fabriken lades ned på grund av att det, som det sades, inte fanns avsättning för skogsmaskiner. I dag finns en blomstrande tillverkning av skogsmaskiner i Umeå. Man måste investera tiotals miljoner för att klara de ökade orderingångarna. Arbetarna vid Stenselefabriken har under den senaste tiden funderat mycket över just detta förhållande.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1987/88:143 om vissa älvskyddsfrågor

Anf. 26 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Siw Persson har frågat mig om regeringen avser att föreslå att Edängeforsen skyddas i naturresurslagen och om regeringen verkligen kan ge klartecken till det stora och svårartade ingrepp som Klippen-projektet innebär.

Riksdagen beslutade i november 1986 vilka älvar och älvsträckor som skall undantas från vattenkraftsutbyggnad enligt lagen om hushållning med naturresurser m. m. Motioner om att Edänge skulle omfattas av detta

undantag avsågs av riksdagen under våren 1987. Med hänsyn till detta är jag inte nu beredd att föreslå att regeringen tar initiativ till en lagändring. Regeringens beslut i november förra året att avslå Hälsingekrafts ansökan om en utbyggnad av Edänge ger klart besked om regeringens syn på skyddet av den berörda älvsträckan.

Låt mig när det gäller Klippen först deklarerar att vattendomstolen den 10 juli 1987 överlämnade frågan om projektets tillåtlighet enligt vattenlagen till regeringens prövning. Som Siw Persson väl känner till, kan jag inte föregripa regeringens prövning och nu uttala någon ståndpunkt i frågan. Jag kan försäkra att regeringens prövning sker med största noggrannhet.

Anf. 27 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Tack för svaret!

När det gäller skyddet av Edängeforsen i naturresurslagen vill jag först säga att vi i folkpartiet tycker att det är bra att regeringen i november 1987 avsåg Hälsingekrafts ansökan. Men skyddet för Edängeforsen är bräckligt så länge det inte finns intaget i NRL.

I sitt svar skriver Birgitta Dahl: "Regeringens beslut i november förra året att avslå Hälsingekrafts ansökan om en utbyggnad av Edänge ger klart besked om regeringens syn på skyddet av den berörda älvsträckan." Jag måste därför fråga vad regeringens syn på skyddet av Edängeforsen innebär. Är skyddet menat som kortvarigt eller långvarigt? Om regeringen menar något med sitt beslut, måste den logiska följden väl ändå vara att Edängeforsen kommer att omfattas av naturresurslagen och därmed undantas från utbyggnad.

Folkpartiet har i sin partimotion i år återigen föreslagit att Edängeforsen skall omfattas av NRL. Jag hoppas att vi kan få socialdemokraternas hjälp med att få denna fors skyddad.

Sedan till min andra fråga, som gäller Klippen i övre Umeälven. Den 10 juli 1987 gav vattendomstolen tillstånd att bygga ut ett kraftverk i Klippen – ett mycket ringa krafttillskott, men med mycket stor miljöpåverkan i en extremt naturskön dal. Frågan ligger nu för prövning hos regeringen. Jag hoppas att regeringen därvid kommer ihåg något av det som tidigare har sagts, som vi tycker står fast. När Klippen tidigare var uppe för prövning i regeringen jämfördes den med Sölvbackaströmmarna i Ljungan och några andra stråk. Då gav regeringen i fråga om skyddet ett klart företräde för Klippen. Jag vill därför fråga miljöministern: Har det inträffat någonting som gör att regeringen har ändrat denna inställning?

Vi måste komma ihåg att Klippen, om den fors blir utbyggd, bidrar med 0,095 TWh. Energimässigt skulle Klippenföretaget utgöra 16 % av Umeälvens utbyggnadspotential, 0,4 % av Norrlands potential och 0,28 % av hela landets utbyggnadspotential. Detta, miljö- och energiministern, skall ställas mot följande:

Den föreslagna utbyggnaden av Klippens kraftstation berör en sträcka av Umeälven som i den Edströmska utredningen gavs högsta bevarandeklass, dvs. klass 4, ur såväl naturvårdssynpunkt som rekreationssynpunkt. Umeälven ligger i en dalgång som är naturreservat och av riksintresse. Den är alltså klassad som primärt rekreativt område. Området i fråga erbjuder således en

utomordentlig möjlighet att bevara en naturattraktion i en likaledes bevarad ursprungsmiljö. En exploatering skulle allvarligt påverka trovärdigheten i den förda rekreationspolitiken och på sikt äventyra de planerade stora satsningarna i området. Om regeringen säger ja till utbyggnad av Klippen, säger regeringen ja till ett ovanligt stort och svårartat ingrepp i den känsliga miljön mitt i ett viktigt fjällområde.

Jag vill fråga Birgitta Dahl: När kommer regeringens beslut? Vi var många som trodde att det skulle komma före årsskiftet.

Om den socialdemokratiska regeringen menar någonting med sina uttalanden om att vi skall vara rädda om det lilla vi har kvar av orörda älvsträckor, så anser vi i folkpartiet att regeringens beslut måste bli ett nej, nu och för alltid, till utbyggnad av Klippen.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga följande. Att bygga ut en kraftstation i den unika dalen vid Klippen skulle vara en skamfläck för alla tider.

Anf. 28 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Får jag först beträffande Edänge säga, att när jag i mitt svar formulerat mig så, att vårt beslut i höstas gav klart besked, så skall det jämföras med de uttalanden jag gjorde i samband med att beslutet togs, nämligen att man måste betrakta detta som ett oåterkalleligt beslut. Jag uppmanade de berörda att finna sig i det och upphöra med den svåra strid som pågått där uppe. Jag vill betona att beslutet togs i det skede när regeringen arbetar med att utforma det framtida energisystem som skall ersätta bl. a. kärnkraften. Det är regeringens uppfattning att kärnkraftsavvecklingen skall genomföras samtidigt med att vi fullföljer skyddet för våra älvar och för den delen också kampen mot försurningen. Kärnkraftsavvecklingen får alltså inte medföra ökade påfrestningar på miljön utan skall sammanfalla med vårt arbete för att skydda miljön effektivare för framtiden.

Siw Persson vet att jag av både formella skäl och för regeringens trovärdighet måste avstå från att diskutera Klippen i det skede där vi befinner oss. Skälet till att beslutet dröjer är att vi prövar ärendet utomordentligt noggrant.

Jag vill för ordningens skull nämna ett par historiska fakta. Missuppfatta inte detta och tolka heller inte in några ställningstaganden!

För det första var det folkpartiregeringen som fattade beslutet om Sölvbacka. Det var socialdemokratin som gick i spetsen för att rädda Sölvbacka.

För det andra blandar Siw Persson i sin interpellation och sin diskussion ihop i och för sig två olika Klippenprojekt: det som den tidigare regeringen avlog och det som nu är föremål för regeringens prövning. Att så är fallet, dvs. att regeringen prövar detta, beror ju på att vattenkraftsberedningen uttalat att det skulle vara möjligt att bedöma ett modifierat Klippenprojekt. Riksdagen har också senare ställt sig bakom ett sådant uttalande.

Vi prövar nu Klippenprojektet enligt samma kriterier beträffande de övergripande principer som jag nyss redovisade, nämligen att kärnkraftsavvecklingen skall genomföras med fullföljande av våra målsättningar när det gäller miljöskyddet i allmänhet och älvarna i synnerhet.

Anf. 29 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag vill till Birgitta Dahl rikta ett tack för svaret när det gäller Edängeforsen. Anledningen till att jag har ställt frågan är att det är viktigt att förhållandena påtalas igen.

Låt mig avsluta den här debatten med att säga att Edängeforsen alltså så att säga kan andas ut och i fortsättningen porla fritt. När det gäller Klippen får osäkerhet fortfarande råda en tid. Jag menar i detta sammanhang älvsträckan mellan Ahasjön och Överuman, och låt oss också slå fast att det handlar om ett litet energitillskott från ett område som är väldigt känsligt på många olika sätt. Om den socialdemokratiska regeringen fortsätter den inslagna vägen att säga ja bara till utbyggnad som verkligen ger minimal negativ effekt, då kan jag tolka svaret på så sätt att regeringen följer samma linje som folkpartiet, dvs. nej till en utbyggnad av Klippen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1987/88:147 om ändrade uppgifter för IAEA

Anf. 30 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Birgitta Hambraeus har frågat utrikesministern om han är villig att i FN arbeta för att IAEA:s uppgift förändras från spridning av kärnenergi till främjande av förnybara, hållbara energisystem.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Det internationella atomenergiorganet IAEA bildades 1957 som självständigt organ inom FN-systemet med det uttalade syftet att främja kärnenergin utveckling för fred, hälsa och välbefinnande i världen. Ett villkor för samarbetet inom IAEA är att kärnenergin inte skall användas för att främja militära syften. I begreppet kärnenergi innefattas kärntekniska tillämpningar inom områden som kraftproduktion, medicin, jordbruk och ekologi.

Under de 30 år organisationen varit verksam har utvecklingen av synen på den fredliga kärnkraften genomlöpt många faser, från en optimistisk tro på den som en viktig framtida energikälla via en ängslan för en ökad kärnvapenspridning till en erfarenhetsbaserad insikt om de säkerhetskrav som måste ställas kring dess användning.

Inriktningen av IAEA:s samarbete mellan dess över 100 medlemsstater har påverkats av utvecklingen och koncentreras i dag i huvudsak till tre områden:

- Verifiering av åtaganden om fredlig användning av kärnenergi (safeguards)
- Samordning och förmedling av rekommendationer i kärnsäkerhets- och strålskyddssammanhang
- Samordning och förmedling av bistånd inom kärnenergiområdet.

Safeguardsfrågorna, främst inom icke-spridningsfördragets ram, är den del av IAEA:s verksamhet som är av störst politiskt intresse såväl i Sverige som i många andra länder. IAEA spelar genom sitt kontrollsystem en viktig

roll när det gäller att verifiera ett stort antal länders åtaganden att inte utveckla eller förvärva kärnvapen. IAEA blir därigenom ett viktigt instrument i freds- och nedrustningspolitiken. Regeringen verkar för att IAEA:s kontroll även skall omfatta kärnvapenstaternas hela civila kärnenergisektorer.

IAEA:s arbete på kärnsäkerhetsområdet har särskilt uppmärksammats efter Tjernobylyolyckan.

Säkerhetsprogrammen har utökats och globala konventioner utarbetats om tidig information samt bistånd vid en kärnenergiolycka.

Tjernobylyolyckan visade att ett stort antal länder kan bli berörda av en olycka i ett kärnkraftverk. Kärnsäkerhet är därför i hög grad en fråga av internationellt intresse och bör bearbetas i ett specialiserat internationellt forum. Att, som Birgitta Hambraeus gör, begränsa säkerhetsfrågornas betydelse till avvecklingsperioden för det svenska kärnkraftsprogrammet rimmar illa med detta och med de senaste årens erfarenheter. Bara under innevarande år väntas ett tjugotal reaktorer tas i drift i världen, flera av dem i Sveriges omedelbara närhet. Att motarbeta möjligheten att vara med och påverka säkerheten vid drift av dessa och efterföljande reaktorer genom ett kvalificerat internationellt organ stämmer inte med vad vi just lärt oss efter Tjernobyly.

IAEA:s biståndsverksamhet omfattar såväl samordning och förmedling av bistånd från enskilda medlemsländer som stöd och samarbete vid kunskaps- och erfarenhetsöverföring. De av utvecklingsländerna mest efterfrågade biståndsprojekten utgörs av kärnenergitillämpningar i form av isotop användning inom jordbruk, medicin, livsmedelsteknik och ekologi. Huvuddelen av nu löpande samt för de närmaste åren planerade projekt inriktas också mot sådan verksamhet med tyngdpunkt på de särskilda strålskyddsåtgärder som krävs vid arbete med isotoper och strålkällor. Flera av projekten drivs i organiserat samarbete med bl. a. FN:s livsmedels- och jordbruksorgan, FAO och världshälsoorganisationen, WHO. I budgeten för IAEA:s fond för biståndsmedel fördelas de årliga bidragen enligt en av IAEA:s generalkonferens fastställd målsättning och procentsats.

Dessutom lämnar Sverige genom styrelsen för internationell utveckling, SIDA, och styrelsen för u-landsforskning, SAREC, frivilliga bidrag beträffande särskilt definierade biståndsprojekt hos IAEA, främst inom jordbruks- och miljöområdet. Däremot lämnas inte sådant svenskt bistånd till projekt som rör utbyggnad av kärnkraft eller bestrålning av livsmedel i utvecklingsländerna.

Arbetet inom IAEA är inte problemfritt. Långt ifrån alla länder ställer samma hårda krav vad gäller säkerhet och icke-spridning som Sverige gör. Just därför behövs en effektiv internationell organisation med syfte att främja säkerheten vid kärnkraftens fredliga användning och att motverka spridning av kärnenergi för militära ändamål. Sverige gör här nytta genom att inom IAEA verka för att organisationen utvecklas för att tjäna dessa syften mer effektivt.

När det gäller arbetet med att utveckla förnybara och varaktiga energikällor finns det andra organ inom såväl FN-systemet som det internationella energigorganet IEA i Paris och regionala samarbetsorganisationer, vilka

lämpar sig bättre för uppgiften. Sverige arbetar aktivt inom alla dessa organ, liksom i det bilaterala samarbetet med andra länder, för att främja en sådan utveckling.

Anf. 31 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för svaret på min interpellation, men jag måste konstatera att jag inte fick något svar på min fråga om Sverige skall fortsätta att genom IAEA arbeta för spridningen av kärnkraft till u-länderna eller om vi skall verka för att IAEA får mer konstruktiva arbetsuppgifter när det gäller framtidens energiförsörjning. När det gäller safeguardsprogrammet och vårt arbete för att göra kärnkraften säkrare har jag ingalunda tänkt mig att dessa bara skall fortsätta så länge vi har kvar kärnkraften i Sverige. Självfallet skall arbetet fortsätta tills alla kärnkraftverk i världen är avvecklade. Det var det jag menade med uttrycket avvecklingsperioden.

När FN:s generalförsamling för 30 år sedan bildade ett internationellt atomenergiorgan, IAEA, trodde man att nyttan med atomenergi skulle bevisas vara oomtvistlig. Man räknade med nästan gratis, ren elektricitet. Man insåg redan då att risken var överhängande att allt fler länder skulle få tillgång till atombomber när de byggde upp kapacitet för atomkraft. Därför fick IAEA två roller: att främja den s. k. fredliga kärnenergin och verka för ett icke-spridningsavtal och för att klyvbart material inte skulle komma på villovägar.

Kärnkraften har inte infriat förväntningarna. Den är dyr. I USA har inga nya beställningar gjorts på flera år, och arbetet på nästan färdigbyggda reaktorer har avbrutits av ekonomiska skäl. Avfallet är ett fortfarande olöst, många säger olösligt, problem som vi lämnar över till våra efterkommande. Den stora olycka som inte skulle vara möjlig har skett i Tjernobyl.

IAEA har inte lyckats så bra med icke-spridningen. Allt fler länder har eller kan lätt tillverka atombomber. Denna kapacitet har undantagslöst byggts upp genom den s. k. fredliga kärnkraften.

Västtysklands parlament diskuterar i dag, på socialdemokraternas förslag, en påstådd smuggling via Sverige till Libyen och Pakistan av anrikat uran som kan användas till atombomber. Västtyskland lämnar liksom Sverige full insyn för IAEA. Ändå kan detta hända. Det vi försöker hjälpa IAEA att uppnå med safeguards hjälper alltså inte så fort viljan finns att bryta mot avtalen.

Självfallet måste det vara effektivare att arbeta på att stoppa kärnenergins användning än att bygga upp regelverk som inte håller när någon är angelägen nog. Den s. k. fredliga kärnkraften gör det lättare att tillverka atombomber.

Jag vore tacksam för en kommentar från energiministern om Sveriges möjlighet att säkerställa att klyvbart material inte kommer till vapentillverkare via Sverige. På vilket sätt kommer regeringen att undersöka om det aktuella uranet har transporterats via Sverige? Vidare skulle jag vilja höra energiministerns åsikt om IAEA:s möjlighet att förhindra smuggling som den nu aktuella i Västtyskland.

IAEA arbetar intensivt, enligt sina instruktioner, på att sprida atomenergi

till u-länderna i olika former. U-länderna får hjälp med energiprognoser för kärnkraftsplanering, s. k. energy demand forecasting for nuclear power planning. En expertgrupp av seniorer arbetar dessutom för att förmå u-länderna att skaffa sig atomkraft och hjälpa dem med finansieringen via t. ex. Världsbanken.

Vid den allmänna debatten i höstas vid IAEA:s möte i Wien sade Sveriges representant, Bo Aler, att Sverige hade beslutat att avveckla kärnkraften och att påskynda denna avveckling på grund av olyckan i Tjernobyli. Åhörarna måste ha tyckt att det var motsägelsefullt och egendomligt att hans tal för övrigt gick ut på vikten av att återvinna människors förtroende för kärnkraften och att han räknade med fortsatt användning av kärnkraften. Han beklagade djupt, sade han, att många länder inte betalar IAEA för att arbeta med utökat säkerhetsprogram, eftersom detta är väsentligt för kärnkraftens framtid.

Jag utgår från att Bo Aler talade å regeringens vägnar. Hade det inte varit naturligare att han hade räknat med att resten av världen, efter Tjernobyli, skulle ha dragit samma slutsatser om kärnkraften som vi har gjort i Sverige, nämligen att några fler kärnkraftverk inte skall byggas och att avvecklingen av de verk som är i drift bör påskyndas?

Självfallet är det viktigt att vi är med och försöker påverka säkerheten vid kärnkraftverken i världen så länge de finns kvar. Men det borde vara ett angeläget intresse för Sverige att arbeta för att andra länder avvecklar sina kärnkraftverk så fort som möjligt. Många länder omprövar nu också sina kärnkraftsprogram efter Tjernobyli, t. ex. Schweiz, Västtyskland, Finland och Italien. Hade det inte varit angeläget att ta upp detta i Sveriges tal?

Sverige är världsledande i kärnkraft. Vi har mest el per person från kärnkraft i världen. Vi har de ledande posterna i IAEA och i det internationella strålskyddsorganet UNSCEAR. Vi inledde FN:s strålskyddsdebatt i New York i höstas och talade för alla världens stormakter i den frågan. Vi påverkar faktiskt kärnkraftens framtid i världen. Får jag fråga energiministern: Varför talar inte regeringen om kärnkraftsavveckling internationellt som vi gör här hemma?

Sverige har ökat storleken på sitt frivilliga bidrag till IAEA, sade Bo Aler. Energiministern har nu identifierat detta som särskilt definierade biståndsprojekt hos IAEA genom SIDA och SAREC. Vidare säger energiministern att detta extra bistånd inte lämnas till projekt som rör utbyggnad av kärnkraft eller bestrålning av livsmedel i utvecklingsländer. Detta gäller alltså det extra bidraget. Men en allt större del av IAEA:s ordinarie verksamhet, med en budget för 1986 på 118 756 000 dollar, går ut på att sprida matbestrålnings-tekniken, nu när motståndet mot kärnkraft blir allt större.

Det är inte tillåtet att konservera livsmedel med radioaktivitet i Sverige. Varför vill vi främja denna teknik internationellt? Självfallet arbetar Sverige med det ordinarie biståndet också för matbestrålningens spridande i u-världen.

Anf. 32 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det finns ett par bra sentenser i det här interpellationssvaret. I slutet av svaret sägs: "Arbetet inom IAEA är inte problemfritt." I början av svaret sägs att synen på kärnkraften har genomlöpt många faser och ändrats under årens lopp. Det är ju alldeles korrekt.

Vi har många gånger diskuterat IAEA och Sveriges arbete i IAEA. Kärnkraftmotståndarna i Sverige har varit oerhört kritiska mot olika regeringars – inte bara den nuvarandes, utan även tidigare, borgerliga regeringars – arbete inom IAEA.

Som Birgitta Hambraeus påpekade har IAEA denna dubbla roll, som blir alltmer ohållbar. Jag tror inte att Sverige som stat eller svenska regeringar, oavsett vilka det blir, så särskilt länge kan upprätthålla denna diskrepans mellan å ena sidan en fredlig kärnenergi, som är bra och som vi skall främja och arbeta för, och å andra sidan en destruktiv kärnenergi som kan användas vid framställning av vapen och som vi skall motarbeta. Allt som har hänt under alla dessa år har visat att det inte går att upprätthålla denna skiljelinje. Det finns mycket att säga om historiken. Det är naturligtvis inte att begära att man i ett interpellationssvar skall kunna föra fram alla historiska fakta i en så här komplicerad fråga. Men faktum är ju att den fredliga kärnkraften lanserades i USA och England för snart 30 år sedan därför att man ville utveckla fredliga kärnkraftsreaktorer för att kunna befrämja sina kärnvapenprogram. Det är helt klart.

Det engelska elektricitetsverket, som svarar för elproduktionen i Storbritannien, visste på 1950-talet ingenting om att man skulle få kärnkraft. Helt plötsligt fanns det reaktorer i drift, och elektricitetsverket blev ålagt att ta emot ström från dessa reaktorer. Det känner Birgitta Dahl också väl till. Detta hör till historien. IAEA har varit en täckmantel för att plåna ut dessa skillnader.

Vi har fått bekräftat många gånger tidigare men nu senast genom den skandal som rullats upp i Västtyskland att den här mångomtalade kontrollen inte håller. Vad som är intressant är återverkningarna av detta i vårt land. Det är klart att företaget Trans Nuclear, som gjort sig skyldigt till mutor i Västtyskland, har nära kontakter med RBU, som har omfattande affärsförbindelser med Sverige och stora sändningar av radioaktivt material till Sverige.

Det är naturligtvis omöjligt att begära att energiministern redan i dag skall kunna lämna något slags redovisning eller över huvud taget ange några fakta i denna fråga. Men jag vill framhålla att det är oerhört viktigt att denna fråga verkligen klaras ut. Vad är det som händer? Har vi fått hit material utanför IAEA:s kontroll, material som skickats till Sverige under andra beteckningar? Vad är det som gjort att exempelvis ett rederiföretag för några dagar sedan stoppade färjor från Västtyskland med transport från radioaktivt material därför att man inte hade fått tillräckliga garantier i fråga om säkerheten? Detta måste klaras ut, och vi måste naturligtvis på nytt ta upp denna debatt om hur dessa händelser i Tyskland påverkar våra egna åtaganden och våra egna affärer i dessa sammanhang.

Sedan vill jag instämma när Birgitta Hambraeus säger att Sverige måste ändra sin policy i IAEA. Vi kan inte upprätthålla denna ordning längre. När

det i detta sammanhang urskuldande talas om bistånd och att detta är bra för IAEA:s verksamhet, är det mycket enkelt att påpeka att användandet av isotoper och annat radioaktivt material, som kan vara till gagn inom exempelvis jordbruket, inte förutsätter att man bygger stora kärnreaktorer. Det fåtal isotoper som kan behövas i u-länderna kräver inte att man i dessa länder bygger upp stora kärnreaktorsprogram. Att dessa länder, som det sägs i interpellationssvaret, efterfrågar kärnenergi och hjälp på detta område kan ha många skäl, framför allt det övertag som industriländerna, bl. a. Sverige, har när man vill lansera hjälp och bistånd.

Det bör inte vara Sveriges politik att främja kärnkraftsutbyggnad, utan det bör vara Sveriges politik att framhålla farligheterna, vådorna, de stora kostnaderna och de stora problem med avfall som uppkommer vid all reaktorverksamhet, även i den tredje världen och i u-länderna. Här har Sverige ett dubbelt ansikte. Vi måste i stället få en enhetlig profil, om vi med gott samvete skall kunna se andra nationer och framför allt våra efterkommande i ansiktet.

Anf. 33 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! De frågor vi diskuterar är av mycket allvarlig natur, och det är viktigt att vi gör klart för oss vad vi menar med det ena och det andra.

Jag tycker att vi fått ett bra besked från Birgitta Hambræus – om hennes inställning på den punkten kunde man faktiskt tveka vid läsningen av interpellationen – nämligen att vi självfallet bör fortsätta, oavsett avvecklingen av vårt eget kärnkraftsprogram, att arbeta för ökad säkerhet och för icke-spridning internationellt. Det arbetet behövs.

Däremot kan jag inte förstå den här tanken att just IAEA skulle vara ett bra organ för att främja utvecklingen av förnybara energikällor. Med förlov sagt tror jag att IAEA inte skulle fullgöra det arbetet särskilt helhjärtat och effektivt.

Jag har vid många tillfällen, både i IAEA, i IEA och i andra internationella sammanhang, aktivt talat för att man bör gå ifrån den omfattande användningen av fossila bränslen och kärnkraft och de prognoser som bygger på dessa bränslen och i stället utveckla alternativa energisystem för framtiden på samma sätt vi gör i vårt land.

Jag och regeringen anser alltså att det finns andra organ där det arbetet kan skötas bättre.

Ända sedan FN-konferensen om nya och förnybara energiråvaror i Nairobi 1981 har Sverige aktivt drivit den frågan.

I FN finns det en speciell underkommitté för nya och förnybara energikällor. Också FN:s naturresurskommitté tar upp dessa frågor. Sverige har även i de överordnade organen, såsom FN:s ekonomiska och sociala råd samt generalförsamlingen, tryckt på vikten av dessa frågor.

Just nu pågår en översyn av verksamheten i FN:s ekonomiska och sociala råd. Inom ramen för denna översyn framför Sverige med tyngd att det är mycket viktigt att arbetet med nya och förnybara energikällor stramas upp och görs mer effektivt. I IEA, det internationella energiorganet i Paris, driver Sverige som sagt sedan länge linjen att man måste lägga större tonvikt vid sådana frågor som energihushållning och alternativa energikällor. Vi

deltog aktivt i arbetet med att ta fram den IEA-studie om förnybara energikällor som kom förra året.

Det är inte alla gånger som vi precis får applåder i dessa organ för vårt arbete, men ibland praktiska resultat.

När det gäller det som Birgitta Hambraeus och Oswald Söderqvist kallade IAEA:s dubbla ansikte kan man inte utan vidare avvisa en sådan beskrivning. Det är ett faktum att för att få med många länder på åtaganden när det gäller garantier mot militär användning av kärnenergi, har man sett sig tvungen att lova att medverka i överföring av teknologi för fredlig användning. Detta har skapat den här situationen. Därtill har också bidragit den naivitet som präglade synen på kärnenergin i dess "barndom". Den inföll inte för 30 år sedan, Oswald Söderqvist, utan faktiskt för 40 år sedan. Jag minns det väl sedan min barndom.

Detta är inte så enkelt, men jag vill ändå påpeka att "kärnenergi", såsom jag använder begreppet i interpellationssvaret, inte är liktydigt med "kärnkraft", Oswald Söderqvist. Det gäller också tillämpning inom forskning och medicin, hos tandläkare, läkare och på sjukhus, där det är mycket viktigt att se till inte bara att man får tillgång till tekniken som sådan utan också att den hanteras med de krav på säkerhet som vi måste ställa när det gäller både användningen och avfallshanteringen, som i många länder är undermålig. Det blir faktiskt avfall även av sådan verksamhet. Det är mycket viktigt att vi gör så gott vi kan för att styra in denna användning i acceptabla banor, men det för Sverige viktiga med IAEA är verksamheten för icke-spridning och säkerhet.

Låt mig sedan beträffande den allvarliga fråga som har blivit offentlig under de senaste dagarna säga att det faktiskt – om de misstankar som nu finns bekräftas – handlar om utomordentligt allvarliga kriminella handlingar, både nationellt och internationellt. Redan i början av denna vecka inleddes både inom regeringskansliet och inom myndigheterna, framför allt kärnkraftsinspektionen, en utomordentligt noggrann genomgång av fakta i målet. Det är, som Oswald Söderqvist antydde, ännu för tidigt att dra några entydiga slutsatser. Jag får fortlöpande information om vad man kommer fram till, och jag kan försäkra att varken regeringen eller kärnkraftsinspektionen kommer att tveka att vidta de åtgärder som behövs, så snart vi har tillräckligt med fakta för att göra detta.

Såvitt jag kan bedöma har man i Västtyskland nu verkligen förstått frågans allvar. Mitt intryck är – och vi kommer att försäkra oss om fakta också i det fallet – att man ingriper med stor stränghet mot vad som förefaller ha passerat.

Anf. 34 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag utgår från att utredningen när den blir klar kommer att offentliggöras på något sätt eller att vi får ta del av den här i riksdagen. Det är oerhört viktigt att få veta huruvida vi har någon del i det som inträffat och att vi kan vidta åtgärder i detta sammanhang.

När det sedan gäller IAEA:s framtid har jag den uppfattningen att det är lättare att få någon att ändra sig, om man anvisar en konstruktiv väg ut ur ett svårt läge. Det pågår ett generationsskifte. Många av dem som arbetat på

området är nu äldre personer, och det kommer till nya människor, som känner till kärnkraftens faror och dess koppling till atombomber. Det måste vara ett bättre sätt att stoppa atombomberna att i IAEA-palatset, där man har så stora resurser till förfogande, bygga upp konstruktiva möjligheter att visa på andra energikällor för u-världen än kärnkraft. Jag ber energiministern att överväga denna möjlighet. Allt talar för att vi borde uppträda så i IAEA, även om jag inser att vi då inte blir särskilt omtyckta av de personer som nu arbetar där. Framför allt bör vi i FN:s generalförsamling, där man varje år godkänner IAEA:s rapport, arbeta för att ändra organets instruktioner.

Det finns andra organ som handhar sådana här frågor. När jag i höstas var delegat i FN, besökte jag några centralt placerade personer som i hård motvind arbetar för förnybara energikällor. De klagade över bristande stöd och intresse. Billigare olja och starka kärnkraftsintressen gör att de har marginaliserats, trots att de vet att de energikällor som de arbetar för har framtiden för sig.

Det låter inte alls särskilt bra att man arbetar för att strama upp och effektivisera det här arbetet. Det låter för mig som om man skulle vilja ge det mindre resurser. Det finns starka intressen också bland energiorgan som inte har att göra med kärnkraft att knuffa undan de förnybara energikällorna och inte minst energihushållningen. Jag hoppas verkligen att Sverige bevakar denna utveckling och inte ytterligare minskar resurserna utan tvärtom gör sin stämna mera hörd i dessa sammanhang. Man klagade över att också Sverige ligger lågt och inte ger särskilt mycket av hjälp till spridning av de förnybara energikällorna.

Det är en viktig uppgift att så gott det går skydda oss från kärnenergens fruktansvärda risker, och den uppgiften måste IAEA självfallet behålla. Men varför skall IAEA fortsätta att skapa fler risker? Tycker inte energiministern att Sverige i FN borde föreslå att IAEA:s uppgift ändras så att man slutar sprida kärnkraft och i stället främjar framtidens energisystem, de förnybara energikällorna?

Anf. 35 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är mycket bra att regeringen i andra internationella organ, t. ex. IEA, och i andra sammanhang arbetar för alternativa energikällor, nya energisystem, energisparande osv., men det finns ingen motsättning mellan detta och att samtidigt i IAEA, som Birgitta Hambraeus sade nyss, verka för att spridningen av ny utbyggnad av kärnreaktorer stoppas.

Självfallet finns de problem som alla talare nu, även energiministern i sitt inlägg, har pekat på. Det förekommer ett motstånd, och man har försökt komma till rätta med det genom att ge IAEA dess dubbla roller. Men det går inte särskilt mycket längre att upprätthålla dessa.

Vad gäller begreppet kärnenergi vet energiminister Birgitta Dahl mycket väl att också jag känner till vad som menas med detta. Vi behöver naturligtvis isotoper av olika slag inom sjukvården, inom forskningen och på många andra håll. Sådana har använts innan kärnkraften började användas och innan vi visste hur farlig den var. Den användningen måste också fortsätta.

Men för den skull behöver inte IAEA arbeta för att stora kärnkraftsprogram för produktion av el placeras ut.

Sverige måste inom andra organ börja verka för alternativa energikällor och inom IAEA arbeta för att den dubbla rollen upphävs. Vi skall fortfarande stenhårt bekämpa spridning av atomvapen men samtidigt också på ett mycket bestämt sätt börja bekämpa spridning av kärnenergi. Vi har ännu inte kommit dit, men jag tror att det är en roll som Sverige bör inta.

Vad sedan gäller de aktuella dagshändelserna beträffande kärnkraftsavfallet tycker jag att dessa självfallet hör hemma i denna debatt, eftersom de visar hur IAEA:s roll sätts ur spel genom kriminella handlingar. Sådant får man räkna med när världen ser ut som den gör. Kriminella handlingar skall ju motverkas av en bra kontroll, men kontrollen har alltså inte fungerat, utan förfarandena med miljonbelopp i mutor osv. har kunnat fortgå.

Det otäcka för oss är, vilket vi har diskuterat många gånger, att genom att Sverige har valt att sätta i gång en industri, i Studsvik i Västerås och i viss mån i det lilla bolaget i Ranstad, som vi har diskuterat förra året och tidigare, är vårt land indraget i trafiken med använt kärnbränsle och även avfall av annat slag. Om vi inte hade startat sådana industrier, hade vi inte haft några problem med de västtyska händelserna. Det är en tankeställare som jag tycker att energiministern gärna kan ta till sig; och hon kan fundera litet över vad vi ger oss in i när vi startar en handel med klyvbara produkter på det sätt som vi har gjort.

Anf. 36 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ett par klarlägganden.

För det första antyder självfallet inte mina ord om uppstramning och effektivisering någon sorts nedskärningsprogram av den typ som vi haft i Sverige för att få ordning på ekonomin allmänt sett, utan det handlar om att göra verksamheterna mera effektiva när det gäller att främja utvecklingen av förnybara energikällor, naturligtvis inkl. tillseende av att dessa får en större andel av tillgängliga resurser och helst också nytillskott.

För det andra är risken uppenbar att en rad länder skulle dra sig ur icke-spridningsarbetet och säkerhetsarbetet inom IAEA, om vissa andra verksamheter inte fanns kvar. Kanske skulle de rent av ta det som ett alibi för att dra sig ur åtaganden som de innerst inne inte tycker om. Det är en svår balansgång att bedöma detta. Jag ser på Oswald Söderqvists nickningar att han instämmer i att man inte kan bortse från detta problem.

Den slutsats vi har dragit är att man inte har levt upp till de förutsättningar som fanns när man accepterade det här från början. Vi har därför trappat upp kraven på kärnvapenstaterna – de har ju inte levt upp till åtagandet att rusta ner kärnvapnen – och krävt att hela den civila cykeln skall underställas effektiv kontroll.

Jag tror det behöver dras fler slutsatser som innebär att man ställer hårdare krav på medlemsländerna, men var gränserna går för att de skulle få ett alibi att dra sig ur detta arbete måste man med stor försiktighet och gott omdöme bedöma från tid till annan.

Sedan är det så att man inte kan ta kriminella handlingar till intäkt för att dra sig ur arbetet. Vi håller ju på med freds- och nedrustningsarbetet trots att

ett stort antal länder fortfarande bedriver upprustning och begår aktiva krigshandlingar. Vi kommer aldrig att sluta med det så länge den sortens onda handlingar pågår. Jag menar att motiven för det internationella arbetet förstärks också när man upptäcker sådant på kärnenergiområdet. Man kan inte dra sig ur i splendid isolation och vara helig själv, utan man måste gå in och försöka påverka andra.

Till slut vill jag bara försäkra att allt vi kommer fram till självfallet skall offentliggöras – någonting annat är otänkbart i den nu aktuella frågan.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 37 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Birgitta Dahl har här indirekt bekräftat att orsakerna till att länder är intresserade av IAEA är att de vill ha atomvapen, för skulle man inte hjälpa dem med tekniken och med pengarna så skulle de dra sig ur. Det är ju mycket enklare att skaffa sig en atombomb om man själv har möjlighet att klyva materia och behärskar de processer som behövs för att göra bomber.

IAEA har av FN fått två uppgifter: att sprida kärnkraften och att försöka förhindra vapenspridning. Det är väl ändå rimligt att FN tar bort uppgiften att sprida kärnkraft och i stället, gärna genom andra organ men varför inte i samband med att man försöker förhindra atombombsspridningen, ger dem en möjlighet att klara sin energiförsörjning på ett betydligt vettigare sätt och samtidigt ser till att det inte blir några atombomber. Jag tycker detta skulle vara en mycket mer konstruktiv uppgift för IAEA, och jag vädjar till energiministern att allvarligt överväga detta.

Jag fick inget svar på min fråga. Jag hoppas energiministern har tid att ge det nu. Jag tycker det är viktigt att vi får en bekräftelse – att vi i och med att vi arbetar med den delen av IAEA:s uppgift som innebär spridning av nukleär verksamhet också deltar i spridningen av matbestrålning till u-länderna, trots att vi inte vill ha den i Sverige. Det verkar på energiministerns svar till mig som om vi inte vore med i detta. Det gäller emellertid bara det extra anslaget. Via det ordinarie anslaget är vi självfallet med och sprider matbestrålnings-tekniken.

Jag vill gärna utifrån IAEA:s årsrapport beskriva hur 1986 års biståndsin-satser fördelades. Detta står på s. 13 i rapporten och strider kanske något mot vad energiministern sade förut: 21 % går till bestrålning inom jordbruks-området, 17 % till säkerhetsfrågor, 13 % till industri och hydrologi och 26 % till reaktorteknik och atomfysik.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 38 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig huruvida jag är beredd att vidta åtgärder med anledning av kampanjer i Danmark mot Barsebäcksverket i Skåne.

Svaret är nej!

Anf. 39 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag får väl tacka för det trots allt ganska korta svaret. När man talar om kärnkraftavveckling i allmänhet och Barsebäck i synnerhet ger statsrådet mycket korta svar. Därför är det här korta svaret ingenting att bli förvånad över.

Jag vill, herr talman, anföra ett par exempel. För någon månad sedan diskuterade jag i en debatt här med statsrådet vad hon menade med ny energi, som det stod att läsa om i ett program från hennes parti i samband med avvecklingen av kärnkraftverk. Jag frågade flera gånger och en meddebattör frågade också, men vi fick inget svar. Efteråt kan jag förstå det. Om statsrådet verkligen hade åstadkommit ny energi, skulle hon t. ex. på den senaste Nobelfesten inte ha deltagit som representant för den svenska regeringen, utan då skulle hon ha suttit bland pristagarna, för någon ny energi finns det ju inte. Det är anledningen till det konstiga svaret den gången.

Apropå Barsebäck läste jag häromdagen i en tidning att statsrådets kollega Christensen i Danmark inte får svar på de brev som han skickar till fru Dahl just angående Barsebäck. Därför är jag inte missbelåten med det något korta svar som statsrådet har presenterat här i dag.

Bakgrunden till min interpellation är att man i Danmark sedan flera år tillbaka bedriver en hetskampanj mot Barsebäck, och framför allt mot verkets placering. Den här kampanjen präglas – om jag nu skall vara ärlig – av lögner. Den domineras alltså av lögner. Det är förvånansvärt att statsrådet låter Sverige figurera på ett så negativt sätt och att hon inte agerar mot det. Häromdagen visade t. ex. en undersökning i Danmark att mer än 60 % av danska folket ansåg att Danmark borde kräva att Sverige skulle snabbstoppa Barsebäck, även om det skedde till priset av försämrade förbindelser mellan Sverige och Danmark. Trots det agerar alltså inte statsrådet Dahl.

Med tanke på kampanjen i Danmark kan man kanske aktualisera det gamla ordspråket som säger att man ser grandet i sin nästas öga, men inte bjälken i sitt eget.

Danmark har genom åren förvisso exporterat föroreningar till Sverige via sin kolproduktion, föroreningar som har skadat både människor och miljö i Sverige. Man släpper t. ex. ut vatten i Öresund som är helt orenat. I detta sammanhang har man ljugit för statsrådet Dahl och sagt att frågan skall lösas. Men man har inte löst den. Jag rekommenderar statsrådet att åka till Lynetten i Köpenhamn, dvs. reningsverket där. Det är exempel på ett verk som *inte* fungerar. Tro därför inte vad danskarna säger, och framför allt: Låt dem först komma till rätta med sina egna problem – innan de talar om för oss vad vi skall göra.

Ett exempel på de lögnar som förekommit i den danska debatten fick jag i tisdags kväll, då jag deltog i ett program i lokalradion. En dansk folketingsledamot, som var med i kampanjen mot Barsebäck, sade klart att jag ljög när jag påstod att man ljög i kampanjen. Självtog hon alltså till en praktfull lögn. Hon återkom nämligen och sade att Barsebäckverket är det sämst placerade verket i världen. Detta, herr talman och fru statsråd, är en uppenbar lögn. Det finns många kärnkraftverk runt om i världen, i och utanför Europa, som är betydligt sämre placerade än Barsebäck. Ändå fortsätter man med kampanjen och ändå vägrar statsrådet Dahl att gå in och rätta till åtminstone de här grovheterna. Jag är som skåning förvånad över den inaktivitet som statsrådet här visar, genom att hon inte reagerar utan låter en stor kampanj fortgå i Danmark utan att göra någonting.

Jag skall inte, herr talman, ställa någon följdfråga till statsrådet Dahl, utan jag skall istället påstå att detta är ett medvetet agerande från statsrådets sida. Hon har ju sagt att kärnkraften skall avvecklas i Sverige om några år. Det är lätt att säga i dag, men det blir svårt att göra det. Statsrådet vet detta, och därför låter hon kampanjen i Danmark hållas, och hon går inte in och korrigerar de uppenbara felen. Den dag det blir aktuellt med avveckling och hon blir pressad kommer hon att säga att det är en sådan press på Sverige från Danmark att Barsebäck därför kommer att stängas.

Anf. 40 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har fått ett kortfattat nej till svar av mig. Det är inte första gången, och motiven är likartade. Sten Anderssons frågor är inte särskilt sakliga, och tonen är ganska rå. Sten Andersson har inte stort skäl att anklaga danskarna för hetskampanjer, med tanke på det språk han själv använder. Jag vill inte delta i den sortens debatt, och det får Sten Andersson finna sig i.

Dessutom är både Danmark och Sverige demokratier med yttranderätt, på gott och ont, och vi får finna oss i att människor ibland säger saker som vi inte gillar. Jag tänker verkligen inte ingripa mot det.

Sakligt sett arbetar vi däremot för att på olika sätt förbättra samarbetet med Danmark i olika frågor som är viktiga för miljö och säkerhet. När det gäller just Barsebäck finns det ett särskilt informationsavtal med Danmark som jag för några år sedan slöt med min kollega Christensen på de två regeringarnas vägnar, och Sverige förbinder sig där att lämna information. Det finns också en gemensam kommitté som ständigt får del av sådan information. Den danska regeringen förbinder sig att till danska medborgare sprida saklig information som den får av oss om Barsebäckverket.

När det gäller havsföroreningarna till Öresund från bl a. Lynetten tog jag för ett par år sedan initiativ till det samarbete som nu pågår, som långt ifrån ännu är tillfredsställande men som förhoppningsvis skall leda till resultat. Inom Nordiska rådet försiggår också ett samarbete när det gäller såväl havsföroreningar som luftföroreningar.

Vi arbetar allt vad vi kan för att få Danmark och våra andra nordiska grannar att gå med på de krav som vi ställer i de europeiska förhandlingarna i fråga om luftföroreningar, där de tyvärr ännu inte är beredda att ställa sig bakom våra krav.

I den sakliga debatten är jag gärna med, men den andra debatten får Sten Andersson föra tillsammans med vissa hetsmakare på andra sidan Sundet.

Anf. 41 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Statsrådet säger att jag har en väldigt rå debatt, men det är fel. Däremot har jag en förvånad debatt, vilket inte är konstigt med tanke på talet om ny energi, som ju effektivt punkterades för några månader sedan, när statsrådet var närmast mållös och inte kunde förklara vad det var. Jag har talat om varför hon inte kunde göra det.

Miljö- och energiministern säger att Danmark och Sverige är demokratier och att vi har yttrandefrihet. Jag har aldrig använt ett ord, en bokstav, ett kommatecken eller en punkt för att hävda att jag skulle vilja strypa debatten i Danmark. Varifrån får statsrådet det? Om jag har sagt detta vill jag veta när jag gjorde det. Jag tar i så fall tillbaka det, men jag har inte sagt det. Däremot sade jag att det var beklagligt att statsrådet inte gick in i den debatt som nu pågår i Danmark.

Sedan säger statsrådet själv att det finns ett informationsavtal mellan Sverige och Danmark. Varför kunde hon inte säga det i sitt svar? Var det så svårt att skriva detta?

Om det finns människor i Danmark som har som arbete – och får lön för – att bedriva information på det här området, t. ex. om Barsebäck, borde de bytas ut omedelbart. De har icke haft framgång i sitt arbete. Jag skall ta ett exempel. Det filter som Barsebäck är försett med talas det över huvud taget inte om i den danska debatten. Det hade väl varit en Gudi behaglig gärning om statsrådet själv tagit kontakt med de informationsansvariga – eller bett någon annan göra detta – för att be dem sprida litet information om det här filtret, som gör att Barsebäcksverket är det säkraste kärnkraftverket i världen. Hon borde också tala om för dem att haverier som möjligen kan inträffa vid kärnkraftverk som ligger längre från Köpenhamn än vad Barsebäck gör kan drabba Köpenhamn mycket värre än när det gäller Barsebäck. Jag tycker att Sverige skulle utnyttja sin del av informationsavtalet till att på basis av vår kunskap sprida denna information i Danmark.

Herr talman! Jag slutar detta inlägg på samma sätt som jag slutade mitt förra inlägg. Jag påstår att detta är medveten taktik av statsrådet Birgitta Dahl. När det en gång blir aktuellt att stänga något kärnkraftverk kommer man att föreslå att Barsebäck stängs, därför att man har fått mycket hård kritik från Danmark.

Anf. 42 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Får jag bara för ordningens skull påminna om det jag sade i mitt förra inlägg. Enligt informationsavtalet åligger det den danska regeringen att sprida den information som man får från Sverige om Barsebäck. Man får alltså denna information fortlöpande i Barsebäckskommittén. Christian Christensen får den av mig personligen då vi träffas vid åtskilliga tillfällen varje år. Jag har också personligen besökt Barsebäck tillsammans med honom i juni för ett och halvt år sedan och demonstrerat anläggningen. Vi har mycket noggrant gått igenom säkerhetssystemen och filtren.

Anf. 43 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Nu säger fru statsrådet att det är danskarna som är ansvariga för den informativa biten i Danmark. Det kan i och för sig vara logiskt att så skall vara fallet. Men när man ser att de så kapitalt har misslyckats med den uppgiften, när enligt en undersökning mer än 60 % av danska folket kräver att Barsebäck snabbstoppas även om det sker till priset av försämrade förbindelser med Sverige, då har någonting i informationen gått snett. Detta verkar statsrådet totalt strunta i.

Herr talman! Det händer ofta, framför allt med den regering vi har i dag, att man går ut och talar om för andra länders regeringar hur de skall uppträda i olika frågor. Varför har man plötsligt filttofflorna på när det gäller Barsebäck? Danmark ligger ändå nära. Vi borde sträva efter att ha de bästa förbindelserna med våra närmaste grannar. Men med den handlingsförklaring som statsrådet Dahl nu visar verkar det som om hon inte är intresserad av att Sverige skall ha bra förbindelser med Danmark. Hon låter i stort sett desinformationen fortgå, den lögnkampanj som man bedriver i Danmark.

Herr talman! För tredje gången påstår jag att detta är en medveten handlingsförklaring från statsrådets sida, för att en gång kunna ha ett skäl att stoppa världens säkraste kraftverk, nämligen Barsebäckverket i Skåne.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Anmälades och bordlades

Proposition

1987/88:50 om trafikpolitiken inför 1990-talet

10 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 14 januari

1987/88:162 av Görel Thurdin (c) till miljö- och energiministern om åtgärder för att förhindra freonutsläpp från kärnkraftverk:

I en debattartikel i tidningen Hälsa nr 2 1987 skrev Karl G Doverman att kärnkraftverken släpper ut en stor mängd freon. Doverman hävdar att från kärnkraftverkens skorstenar sker rutinmässiga utsläpp av giftiga transuraner tillsammans med ädelgaser som krypton 85 – freon – som därmed frigörs.

I samma artikel citeras några vetenskapsmän från USA, bl. a. professor Karl J Johnson, hälsovårdsministern i Colorado. Johnson menar: "Om kärnkraftbolag och myndigheter tvingades att mäta dessa utsläpp skulle de tvingas stänga och avveckla kärnkraften."

Med tanke på alla de diskussioner som förts om kärnkraftens risker och säkerhet är det förvånande att det aldrig i den allmänna debatten har nämnts något om freonutsläppen.

Prot. 1987/88:52
15 januari 1988

Meddelande om frågor

Enligt uppgift i tidningen Nordisk kontakt nr 17 1987 skulle Norden bli först med att förbjuda freonutsläpp. Hur skall detta vara möjligt om förbudet gäller endast industrin i övrigt och inte kärnkraftverken i Norden?

Med tanke på ovanstående vill jag framställa följande frågor:

Vilka mätningar har gjorts vad gäller utsläppen av freon från kärnkraftverken?

Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att – i avvaktan på att kärnkraften avvecklas – förhindra freonutsläpp från kärnkraftverken?

11 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 januari

1987/88:302 av *Per Stenmarck* (m) till statsministern om Raoul Wallenbergs öde:

Vilka diskussioner om Raoul Wallenbergs öde har förts under den sovjetiska regeringschefen Nikolaj Ryzjkovs besök i Sverige, och vad har dessa lett fram till?

den 15 januari

1987/88:303 av *Sylvia Pettersson* (s) till statsrådet Bengt Lindqvist om handikappades rätt att adoptera barn:

Allt fler handikappade människor klagar över sina mycket begränsade möjligheter att få adoptera barn. De känner sig åsidosatta och mindervärdiga, samtidigt som de menar att de är lika väl skickade att ta hand om barn som andra människor. De menar att det är djupt diskriminerande och ovärdigt ett land som Sverige att det är så gott som omöjligt för handikappade att adoptera barn.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Är handikapp ett hinder för adoption?

Om inte, är statsrådet beredd att aktivt medverka till att handikappade blir bedömda efter övriga kriterier och på likvärdig basis i adoptionsutredningen?

12 § Kammaren åtskildes kl. 12.30.

In fidem

BENGT TÖRNELL